Hakemli Makaleler

ARŞİV DÜNYASI

Cilt:12- Sayı:1

2025/Yaz

DOI: 10.53474/ad.1651659

WOS VERİ TABANINDA İÇERİK ANALİZİ BAĞLAMINDA YAPILAN BİBLİYOMETRİK ANALİZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Mevlüt ALTINTOP
Erciyes Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü
mevlutaltintop@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1731-9064

ÖZ

Bu çalışmada, Web of Science (WoS) veri tabanında içerik analizi bağlamında bibliyometrik analiz başlığıyla indekslenen çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır. Çalışmanın amacı son yıllarda büyük bir ivme yakaladığı gözlemlenen bibliyometrik analiz çalışmalarının ne anlama geldiğine dair anlamlı veri elde edilerek tarihsel seyrinin haritalandırılmasıdır. Araştırmaya WoS veri tabanı üzerinde "bibliyometrik analizi" ve "içerik analizi" içeren çalışmalar tespit edilerek başlanmıştır. Elde edilen verilerin kapsamı "makale", "ve", "kitap", "ve", "kitap bölümü" türleri şeklinde daraltılmıştır. Kapsamın daraltılması sonucunda ulaşılan 271 makale, yıl, ülke, dil, konu, yazar ve atıf bilgileri üzerinden analiz edilmiştir. Analiz sırasında WoS'un tarama sonunda sunduğu tablo, grafik ve şekillerden faydalanılmıştır. Ayrıca elde edilen veri seti VOSviewer aracılığıyla görselleştirilerek çalışma içinde kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 271 çalışmanın ilki 2000 yılına aittir. Son çalışma ise 2025 yılı için indekslenmiştir. En fazla çalışmanın yapıldığı yıl 2024 (f: 63) yılıdır. Toplamda 27 ülke, 4 dil ve 146 yazar tespit edilmiştir. En fazla çalışma yapılan ülke Hindistan (f: 72), en fazla çalışma yapılan dil İngilizce (f: 260) şeklindedir. Türkiye 9 çalışma ile on üçüncü ülke, Türkçe 1 çalışma ile dördüncü dil olarak listelenmiştir. Birçok farklı alanla ilgili çalışma yapılmış olmakla birlikte ağırlıklı olarak öne çıkan ekonomi ile ilgili ve işletme ile ilişkili bölümlerdir.

Anahtar Kelimeler: *Bibliyometrik analiz, içerik analizi, bibliyografik analiz, epistemoloji, veri işleme.*

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF BIBLIOMETRIC ANALYSES IN THE CONTEXT OF CONTENT ANALYSIS IN WOS DATABASE

ABSTRACT

In this study, a bibliometric analysis of the studies indexed in the Web of Science (WoS) database under the title of bibliometric analysis in the context of content analysis was conducted. The aim of the study is to obtain meaningful data on the meaning of bibliometric analysis studies, which have gained great momentum in recent years, and to map the historical course. The research started by identifying the studies on the WoS database that include 'bibliometric analysis' and 'content analysis'. The scope of the data obtained was narrowed down as 'article', 'and', 'book', 'and', 'book chapter' types. As a result of the narrowing of the scope, 271 articles were analysed based on year, country, language, subject, author and citation information. During the analysis, the tables, graphs and figures provided by WoS at the end of the search were used. In addition, the data set obtained was visualised through VOSviewer and used in the study. According to the results of the analysis, the first of 271 studies belongs to the year 2000. The last study is indexed for the year 2025. The year with the highest number of studies is 2024 (f: 63). In total, 27 countries, 4 languages and 146 authors were identified. The country with the most studies is India (f: 72) and the language with the most studies is English (f: 260). Turkey is listed as the thirteenth country with 9 studies and Turkish as the fourth language with 1 study. Although studies have been carried out in many different fields, the most prominent ones are the departments related to economics and business administration.

Anahtar Kelimeler: *Bibliometric analysis, content analysis, bibliographic analysis, epistemology, data processing.*

Geliş Tarihi/Received: 05.03.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 28.04.2025

GİRİŞ

Günümüzde eğitim, öğretim, bilinçlenme ve farkındalık gibi bireyin her anlamda gelişimine yönelik meselelerde bilgiye erişim sorun olmaktan çıkmıştır. Burada asıl sorun, nitelikli bilgi meselesidir ve nitelikli bilgi elde etmek ise belirli kriterleri gerektiren yöntemlere bağlıdır. Bu yöntemlerden biri olan bibliyometrik analizler, araştırmacıların belirli bir alan ve konular üzerinde yaptıkları çalışmaların yazar, atıf, kurum, dil, anahtar kelime, ülke, kurum bilgileri ve bu bilgilerin birbiriyle olan ilişki ve etkileşimlerini ortaya koyarak geleceğe yönelik projeksiyon sunan çalışmalardır (Alkan, 2014, s. 42). Bu bağlamda bibliyometrik analizler, araştırmacılara, çalışma yapmak istedikleri konuda daha önce yapılan araştırmalarla ilgili nicel/matematiksel/istatiksel veri sunarak önemli bir kolaylık sağlamaktadır (Toker, 2021, s. 2109). Diğer yandan, ortaya koyulan nicel verilerin grafik, tablo ve şekil gibi görsellerle desteklenmesi ortaya koyulan bilginin okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Şahin, 2014, s. 31). Diğer bir deyişle, nicel verilerin görsel unsurlarla sunulduğu çalışmalar, ele alınan konunun anlaşılırlık oranını artırmaktadır. Ayrıca, bibliyometrik çalışmalar bir yandan araştırma yapılan alanla ilgili daha önce yapılan araştırma ve çalışmaların nicel verisini verirken, bir yandan da birçok farklı değişken üzerinden bu bilgi setlerinin birbiriyle olan ilişki ve etkileşimlerini de ortaya koymaktadır (Dereli, 2024, s. 2). Bu yönüyle de konunun anlaşılırlığını artırmaktadır.

Bibliyometrik çalışmalar bir tür içerik analizi yöntemidir ve bu çalışma da bunun tipik bir örneğidir. İçerik analizleri, analiz edilen unsuru farklı değişkenler üzerinden ve nesnel (bilimsel) veriler açısından rasyonel yorumlar yapmayı sağlayan nitel yöntemdir (Bilgin, 2006, s. 2). Bu yöntemle analiz edilen unsur seçilen tekniğe göre derinlemesine incelenerek katmanları ve detayları ortaya çıkarılmaya çalışılmakta ve böylelikle araştırma nesnesinin anlamsal uzamı ve amacına yönelik çıkarımlar yapılabilmektedir (Altıntop, 2024, s. 103).

Bu çalışmada içerik analizi yapılırken WoS veri tabanında yapılan tarama verileri ve veri tabanının tarama verileri üzerinden oluşturduğu grafik, tablo ve şekil gibi görsellerden faydalanılmıştır. Ayrıca tarama sonucu elde edilen veriler, bir meta veri işleme programı olan VOSviewer (Çullu Kaygısız, 2024, s. 333) ile haritalandırılarak (görselleştirilerek) analize dâhil edilmiştir. Literatürde onlarca farklı alan ve konuda pekçok bibliyometrik çalışma bulunmaktadır fakat herhangi bir konudaki bibliyometrik analizlerin bibliyometrik analizi az sayıdadır. Bu çalışmalarda genel olarak bibliyometrik analiz yönteminin istatiksel verileri ortaya koyulmaktadır. Konuyu son derece genel çerçevede değerlendiren bir çalışmada bibliyometrik analiz çalışmalarının büyük oranda ortak yazarlı ve ortak çalışma endeksinin yüksek olmasının yanında kavram birlikteliğinden veya ortak anahtar sözcükten söz edilemeyeceği belirtilmiştir (İri ve Ünal, 2024, s. 396). Benzer bir başka yayında, bu çalışmalarda akademik yayın türünün büyük oranda makale, yayın dilinin ağırlıklı olarak İngilizce, veri olarak Batı-merkezli olduğu, atıfların ise alana yönelik en iyi bilinen kuramsal eserler bağlamında yoğunlaştığı sonuçlarına varılmıştır (Karagöz ve Şeref 2019, s. 795-96) Bununla birlikte bibliyometrik analizleri metodolojik açıdan değerlendiren (analiz eden) çalışmalar mevcuttur. Bu kapsamdaki bir çalışmada, araştırmacıların yeterince üzerine durmadan gerçekleştirdikleri "topic" arama tercihlerinin güvenilirlik ve geçerlilik açısından risk oluşturduğu sonucuna varılmıştır (Kurutkan, 2024, s. 107).

Bibliyometrik araştırmaların araştırmacıya büyük bir çalışma kolaylığı sağlaması bu nedenler arasında gösterilebilir. Bu kolaylık, her şeyden önce araştırmacıların bilgiyle etkileşimi bağlamındadır. Bugünün dünyasında bilgiye ulaşım sorun olmaktan çıkmıştır. Özellikle zaman ve mekân sorununu ortadan kaldıran temel dinamik bilişim ve internet teknolojileridir. Zira araştırmacılar, bilişim ve internet teknolojileri vasıtasıyla çalışma yapmak istedikleri alan ve/veya konularla ilgili veri tabanları, meta veriler ya da veri setlerine kolaylıkla erişebilmektedir. Bununla birlikte, araştırmacıların elde ettikleri dijital verileri işleyebilecekleri bilgisayar programları işlerini son derece kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmacılara büyük bir konfor alanı sağlayan bu

kolaylıklar bibliyometrik çalışmaların tercih edilmesinin önünü açmaktadır. Nitekim son yıllarda bilişim ve internet teknolojilerinin kullanımıyla bu alandaki artış sözü edilen durumun tezahürüdür.

Giriş ve Sonuç haricinde iki bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde amaç, yöntem ve kavramsal çerçeve çizilmiştir. Bu bağlamda bibliyometrik analiz yönteminin kavramsal karşılığı, tarihsel gelişim süreci ve akademik açıdan önemi vurgulanmıştır. Bulgular başlığı altında yer alan ikinci bölümde hem WoS veri tabanında yapılar arama ve elde edilen verilerden oluşturulan görseller, hem de WoS veri tabanında elde edilen meta veriler kullanılarak VOSviewer aracılığıyla elde edilen ağ haritalarına (görsellere) yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca analiz sonucunda Türkiye merkezli çalışmalar ile elde edilen verilerin değerlendirmesi yer almaktadır. Sonuç bölümünde tüm çalışmanın ne anlama geldiğine yönelik genel bir değerlendirme yapılmıştır. Görsel unsurlar doğrultusunda oluşan anlamlı sonuçlar bulgularda belirtilmiştir. Bu bölümde ayrıca dikkat çekilmek istenen şey, bibliyometrik analizlerin eleştirel bir sorgulamaya tabi tutulmasının gerekliliğidir. Dolayısıyla bibliyometrik analizlerin sunduğu istatistiki verilerden ziyade bilimsel araştırmalar için vaat ettiği şeyleri yerine getirip getirmediği netleştirilmesi gereken konulardandır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın amacı, sınırlılıkları ve yöntemi açıklanarak kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca çalışmada analiz programına yönelik de bilgi verilmiştir.

ÇALIŞMANIN AMACI

Çalışmanın temel amacı, son yıllarda gözle görünür şekilde artış gösteren bibliyometrik analiz çalışmalarının niteliğine yönelik anlamlı sonuçlar elde etmektir. Bu amaçla WoS veri tabanında içerik analizi kapsamında yer alan bibliyometrik analiz çalışmalarının bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bibliyometrik çalışmaların tarihsel seyri haritalandırılarak bu konuda geleceğe yönelik öngörü oluşturulması hedeflenmektedir.

ÇALIŞMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışmanın kapsamı aynı zamanda kısıtlarını/sınırlılıklarını da belirlemektedir. İlk olarak söylemek gerekir ki, çalışmada kullanılan verilerin sadece WoS veri tabanından elde edilmiş olması diğer veri tabanlarını kapsam dışına çıkarmayı gerektirmiştir. İkincisi ise, WoS veri tabanında elde edilen meta veri kapsamının "içerik analizi" bağlamında daraltılması, WoS veri tabanındaki içerik analizi kapsamına girmeyen bibliyometrik analizlerin kapsam dışında kalmasını zorunlu kılmıştır. Bu iki durum çalışmanın kısıtları/sınırlılıkları arasındadır. Diğer yandan, yukarıda sözü edilen kısıt/sınırlılık bir eksiklik olarak değerlendirilebilir fakat kısa ve öz bir çalışma yapmak için bu metodolojik yöntemi kullanmanın akademik çalışmaların doğası gereği olduğu Bu bağlamda araştırmanın evreni tüm bibliyometrik analiz çalışmaları, örneklemi ise WoS veri tabanındaki içerik analizi kapsamına giren bibliyometrik analizlerdir.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada yöntem olarak bibliyometrik analiz ve onunla bağlantılı olarak içerik analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda meta veri/veri seti incelemesi yapılmıştır. İncelemede WoS'ta tarama yapılarak elde edilen veriler ve bu verileri işleme/görselleştirme imkânı sunan VOSviewer programı

kullanılmıştır. WoS, dünya genelinde akademik açıdan tüm alanlara yönelik "etki faktörü"[1] (impact factor) en yüksek olan bilimsel dergilerin indekslendiği veri tabanlarından biridir. Bu durum WoS'un belirli bir akademik standardı yakalamasını sağlamaktadır. Ayrıca WoS'un veri tabanında yapılan taramalar sonucunda elde edilen nicel veriler tablo, grafik ve şekil benzeri görsel unsurlarla desteklenerek kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır. Dolayısıyla akademik/bilimsel açıdan belirli bir standarda sahip olması, veri tabanına ulaşımın kolaylığı ve verilerin kullanımı için sunduğu teknik imkânlar çalışma için WoS'un seçilmesinde önemli etkenlerdir.

VOSviewer ise, veri tabanlarından elde edilen meta verileri dijital ortamda işleyerek (görselleştirerek) anlamlı sonuçlar çıkarmaya yarayan bilgisayar programlarından biridir. Bu programlar sayesinde veri tabanlarından elde edilen nicel verilerden yazar, kurum ve atıfların bibliyometrik eşleştirmelerinin ağ haritaları oluşturulup yorumlanarak nitel veriye dönüştürülebilmektedir (Arslan, 2022, s. 33). Bu sayede çalışmaların daha anlaşılır olması ve etki gücünün arttırılması sağlanmaktadır.[2]

Sonuç olarak, çalışmada, WoS veri tabanı taraması ve Vosviewer veri seti analizleri kullanılarak bibliyometrik analiz çalışmalarının farklı değişkenler açısından meta veri incelemesi yapılmış ve elde edilen bulgular yorumlanarak bibliyometrik çalışmaların bibliyometrik profili ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda sırasıyla aşağıdaki listede yer alan konular analiz edilmiştir. (Tablo 1)

Tablo 1. Çalışmada Analizi Yapılan Başlıklar[3]

S. No	Analiz Başlıkları	Açıklama
1	Kronolojik Analiz	İlk ve son yayın hangi yıllara aittir?
		Yayınların yıllara göre dağılımı nasıl oluşmuştur?
2	Dil Analiz	Yayınlarda en çok kullanılan dil ve/veya diller hangileridir?
3	Ülke Analizi	En çok yayın ülke sıralaması nasıl oluşmuştur?
		Ülkeler arası yayın ve atıf ağ haritası nasıl oluşmuştur?
4	Kelime Analizi	Özetlerde en çok hangi kelimeler kullanılmıştır?
5	Alan Analizi	En çok yayının hangi alanda yapılmıştır?
6	Yazar Analizi	En fazla yayın yapan yazar kimdir?
7	Atıf Analizi	En fazla atıf yapılan yayın hangisidir?
		En fazla atıf yapılan yazar kimdir?
8	Ortak Yazar Analizi	En fazla ortak yazarlık yapan araştırmacılar kimlerdir?
9	Ortak Atıf Analizi	En fazla ortak atıf yapılan yayın ve yazar bilgisi nasıldır.

Yukarıdaki analizler yapılarak ilgili sorular cevaplanmış ve yorumlanarak bibliyometrik analiz çalışmalarının bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bunların yanında t/arama sonunda çıkan Türkiye merkezli çalışmalara ayrıca değinilmiştir.

[1] Bilimsel dergilerin değerini gösteren "etki faktörü", bir derginin yayınlarının bir yıl içinde aldığı atıf sayısının, aynı derginin önceki iki yılda çıkardığı yayın sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Buna göre, yayın sayısı ne kadar az ve karşılığında atıf sayısı ne kadar çok ise derginin etki faktörü (değeri) o kadar büyük demektir.

[2] Vosviewer ve benzeri programların akademik çalışmalara önemli bir katkı sunduğu ve çalışmayı hem görsel hem de anlamsal açıdan zenginleştirdiği şüphesizdir fakat bu görseller oluşturulurken araştırmacının tercihine bırakılan durumlar veri setlerinin önemli bir kısmının göz ardı edilmesine ve yadsınmasına neden olmaktadır. Bu kolaylıktan yararlanmak isteyen araştırmacılar da daha estetik, yorumlamaya müsait ve anlamsal açıdan zengin veri sunabilen görseller oluşturmayı tercih etmektedir. Bu durum Sonuç ve Değerlendirme kısmında tartışılmıştır.

[3] Tablodaki başlıklar. Vosviwer uygulamasındaki veri seti analizi süreçleridir. Ayrıca çalışma içinde, uygulamada bulunan veri seti analiz süreçlerinin tümüne yer verilmemiştir. Bunun nedeni, tarama sonunda elde edilen veri üzerinde söz konusu süreçlerinin tümünün anlamlı sonuçlar ortaya koymamasıdır.

BİBLİYOMETRİK ANALİZ[4]

Bibliyometri ilk defa 1969 yılında Alan Pritchard tarafından kullanılmıştır (Gökkurt, 1994, s. 54). Pritchard'a göre bibliyometri "matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamları üzerinde uygulanmasıdır" (Pritchard, 1969, s. 348). Kavramsal olarak 1960'ların sonlarında ortaya atılan bibliyometrik analiz çalışmalarının geçmişi 1950'lere kadar gitmektedir (Wallin, 2005, s. 271). Ancak tümüyle aynı olmasa da öncülü diyebileceğimiz "istatiksel bibliyografya" şeklindeki kullanımı 1920'lerde başlamıştır. Bu kavramsallaştırmanın yerine 1930'lu yıllarda "bibliyometri" kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Glänzel, 2003, s. 5; Yılmaz, 2019, s. 44). Bu yıllardaki ilk çalışmalar müze ve kütüphane gibi kurumların envanter, envanter kullanım kayıtları, kullanıcı tutumları ve literatür analizlerini ortaya koymaktadır. 1950'lerde geliştirilen Science Citation Index (SCI), bibliyometrik analiz yöntemini önemli hâle getirmiştir (Garfield, 1979, s. 246).

Bibliyometrik analiz yönteminin 1960'lardan sonra sosyal bilim alanlarında da kullanıldığı görülmektedir (Tonta ve Ünal, 2008, s. 339). Türkiye'de bu alanda yapılan ilk araştırma 1970'lerde yapılmış olmakla birlikte 1990'lardan itibaren nispi bir artış yaşanmış (Bak, 2024b, s. 595) ve özellikle 2000'li yıllardan itibaren akademinin gündeminde sıkça yer almaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren bilişim ve internet teknolojilerine paralel olarak gelişen veri tabanı ve yazılım teknolojilerinim kullanımı bu artışın temel nedenidir. Yeni teknik gelişmeler sayesinde bibliyometrik analizler daha kapsamlı, hızlı ve güvenilir şekilde yapılmaktadır (Moed, 2005, s. 11).

Bibliyometrik analiz, akademik yayınların, atıfların ve yazarların istatistiksel olarak incelenmesi yoluyla bilimsel iletişim dinamiklerini anlamaya yönelik bir araştırma alanıdır. Diğer bir deyişle, "matematiksel ve istatistiksel tekniklerin, yayınların doğasını ve gelişimini ölçmek için kullanılması" olarak tanımlanmaktadır (Groos ve Pritchard, 1969, s. 348). İlk örnekleri istatistiki bilgilere ağırlık veren çalışmalarda görülen ama zamanla yoruma dayalı sosyal bilim alanlarında da yer verilen bibliyometrik analizler özellikle internetin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte daha çok görülür olmuştur (Karasözen vd., 2009, s. 5-6). Bunun temel nedeninin, internetin veriye erişimi kolaylaştırmasıdır. İnternet öncesi (klasik) bibliyometrik çalışmalar arşiv ve kütüphane gibi yerlerde saha çalışması gerektiren ve dolayısıyla uzun zaman alan çalışmalardı. Arşiv ve kütüphanelerdeki bilgilere çevrimiçi erişimi sağlayan internet ve bilişim teknolojileri bu çalışmalardaki zaman ve mekân sorunsalını büyük oranda ortadan kaldırmıştır.

Bibliyometrik çalışmalar daha önce yapılan çalışmaların hangi konu ve kavramlar üzerinde yoğunlaştığını, zamanla ortaya çıkan değişimleri, bu çalışmaların ilişki ağlarını, dil, ülke, kurum gibi alanlarda ve/veya konularda öne çıkan unsurları, araştırma alanıyla/konusuyla ilgili farklı trendleri, işbirliklerini veya profilleri sistematik şekilde göstermektedir (Aydınoğlu vd., 2023, s. 236). Bu sayede akademik yayınların örüntülerinin haritalandırılmasını sağlamakta ve akademik çalışmaların zayıf veya güçlü yönlerini ortaya koymak mümkün hâle gelmektedir (Dirik vd., 2023, s. 168; Kaygalak Çelebi ve Kırlar Can 2019, s. 214). Diğer bir deyişle, bibliyometrik analizler araştırma yapılan konunun farklı değişkenler açısından bilimsel performansını niceliksel (nesnel) veriler yoluyla ölçümleyen çalışmalardır (Gürdal Tamdoğan, 2009, s. 261). Bu bağlamda üretken yazar, yazar ve atıf ilişkileri, etkili yayın ve kurum performanslarını gösteren önemli çalışmalardır (Karaca 2024, s. 76)

[4] Akademik açıdan bibliyometrik çalışmaların metodolojik yönleri ve sunduğu bilginin niteliği üzerinde durulması gereken bir konudur. Dolayasıyla bu yöntemle elde edilen bilginin sorgulanması daha nitelikli ve bilimsel bilginin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Murat Yılmaz tarafından kaleme alınan ve bir öz niteliğindeki "Bibliyometriye Eleştirel Bir Bakış" adlı makalede yapılan sorgulamalar (Yılmaz, 2019) önemlidir. Sonuç ve Değerlendirme bölümünde bu duruma tekrar dikkat çekilmiştir.

Bibliyometrik analizler, yazar, yayın, yayıncı ve dergiler arasındaki konu, kavram, anahtar sözcük ve atıf gibi akademik unsurların ilişki, etkileşim ve etkilerini yer ve tarih bağlamında ve niceliksel yönden ortaya koyarak niteliksel açıdan gösteren/betimleyen/yorumlayan çalışmalardır (Öztürk ve Kurutkan, 2020, s. 2). Bu veriler belirli konulardaki bilimsel araştırmaların literatür geçmişinin ve gelişim seyrinin yanında yazar, yayın ve dergilerin eğilim, değişim, gelişim ve etkileşim süreçlerini anlamak açısından önemlidir. Bu çalışmalar, belirli konularda geçmişte neler olduğuyla ilgili gerçekçi analizler yaparak geleceğe yönelik güçlü tahminlerde bulunmanın yolunu açmakta ve/veya alana yönelik çalışmalar yön vermektedir (Bak, 2024a, s. 1543). Bir başka deyişle, belirli bir konuda geçmişte ortaya koyulan gelişmelere analiz edilerek geleceğe yönelik tahminlerde bulunmayı kolaylaştırmaktadır. Kısacası, araştırmacıların nerede, ne zaman, kiminle, hangi kurumda, hangi ilişki, etkileşim ve etkiyle ürettiği benzer çalışmaları özgün kıstaslarla gösteren bu analizler sonucunda konuların bilimsel süreçleri haritalanabilmektedir.

İÇERİK ANALİZİ

İçerik analizi, sosyal bilimlerde kullanılan en etkili yöntemlerden biridir. Başlangıcı Antik Yunan dönemindeki dil ile ilgili değerlendirmelere kadar götürülmektedir. Bugün kullanıldığı şekliyle ilk örnekleri 1950'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Gökçe, 2019, s. 14). 1960'larla birlikte içerik analizi çalışmalarında bilgisayar destekli uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır. Bilgisayar destekli uygulamalar uzunluk ve içerik açısından çalışılması zor metinlerin kolay ve sistematik bir biçimde analiz edilmesine imkân sağlamaktadır (Yıldırım 2015, s. 116). İnternet ve bilişim teknolojilerinin gelişmeye devam ettiği günümüz dünyasında içerik analizi için son derece kullanışlı program ve uygulamalar bulunmaktadır.

Siyaset, sosyoloji, etnoloji, felsefe, antropoloji, edebiyat, sanat, tarih, psikoloji ve iletişim çalışmaları gibi sosyal bilim alanlarında yapılan çalışmalarda sık başvurulan yöntemlerdendir (Aziz, 2014, s. 123). İçerik analizleri nicel verilerin nitel veri olarak sunulmasını sağlayarak anlamlı sonuçlar edilmesinde kullanılmaktadır. Özellikle toplumsal olguların incelenmesinde önemli bir role sahiptir. İçerik analizi ile metindeki örtük/gizli anlam ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Analizi yapılan metinlerde kodlama, sınıflandırma, sayma ve karşılaştırma gibi ölçme kıstasları kullanılmaktadır (Demir, 2019, s. 106).

İçerik analizinde kullanılan nicel veriler istatistiksel bilgilerdir. Bu bilgilerden yola çıkarak semiyolojik, fenomenolojik, hermenötik ve dilbilimsel açılardan yorumlanması ise nitel analizlerdir (Gökçe, 2019, s. 14). Ayrıca nicel analizlerde görsel unsurların kullanılması bir yandan anlamı kuvvetlendirirken bir yandan da araştırmacı için anlatma, okur için anlama süreçlerinin kolaylaştırmaktadır (Baş ve Akturan, 2008, s. 50). İçerik analizi yapılırken üç aşama takip edilmektedir. Bunlar sınıflandırma, kodlama ve yorumlama şeklindedir. Sınıflandırma, analiz yapılan metnin konu ve temalarına göre ayrıştırılmasıdır. Kodlama, sınıflandırılan metnin içeriğinin belirli ölçütlere göre örüntüsünü ortaya çıkarmaya yarayan süreçtir. Dilin kullanımı, sözcük seçimi, cümle kurulumları ve bunların sayısal ağırlıkları kodlama yoluyla elde edilmektedir. Yorumlama ise sınıflandırma ve kodlama sonucu elde edilen verilerin mantıksal bir ilişkiye göre anlamlandırılmasıdır (Geray, 2006, s. 147; Altıntop, 2024, s. 111). Elde edilen sayısal veriler doğrudan kullanılacağı gibi grafik, şekil ve tablo gibi görsel unsurlara dönüştürülebilir olması içerik analizini önemli kılan bir diğer özelliğidir (Tavşancıl ve Aslan 2001, s. 19). İçerik analizini diğer nitel yöntemlerden ayıran en önemli özelliği istatistiksel verilere dayanmasıdır. Bu durum nesnelliği artırdığı için akademik açıdan güvenilirlik seviyesini yükseltmektedir (Saldaña, 2024, s. 48).

İçerik analizi yöntemi, betimsel içerik analizi, tematik (anlamsal/latent) içerik analizi ve karşılaştırmalı içerik analizi şeklinde üçe ayrılmaktadır. Betimsel analiz tekniği, metinlerin temel

özelliklerini ve sıklık dağılımlarını (frekanslarını) ölçülebilir kriterlere göre sınıflandırmayı amaçlamaktadır. Nicel verilerin değerlendirilmesi sonucunda araştırılan konuya yönelik genel eğilimler ortaya çıkarılmaktadır (Alanka, 2024, s. 67). Tematik (anlamsal/latent) içerik analizinde, analiz yapılan metinlerin yüzeysel ifadelerinin altında yatan anlamlar araştırılmaktadır. Alt/örtülü anlamı ortaya çıkarmayı amaçlayan bu teknik, metinlerin kültürel, politik, ideolojik vb. açılardan çözümlenmesinde kullanılmaktadır (Bilgin, 2006, s. 1). Karşılaştırmalı içerik analizinde ise farklı dokümanlardan (metinlerden) elde edilen verilerin benzeşen, ayrışan veya farklılık gösteren yönlerinin ortaya koyulması hedeflenmektedir (Alanka, 2024, s. 68). Betimsel içerik analizi tekniğinin kullanıldığı bu çalışmanın ilk aşamasında konu ve temalar oluşturulmuştur.[5] Çalışmanın amacını yansıtmak üzere seçilen konu ve temalar kullanılarak WoS veri tabanında tarama yapılmış ve istatiksel veriler elde edilmiştir. İkinci aşamada, tarama yoluyla elde edilen istatiksel veriler VOSwiever veri seti programı aracılığıyla işlenerek grafik ve şekillere dönüştürülmüştür. Üçüncü aşamada ise, bir önceki aşamada elde edilen grafik ve şekillerle birlikte istatiksel veriler yorumlanmıştır.

BULGULAR

Analiz için 15.12.2024 tarihinde Web of Sciense veri tabanın arama bölümünde "title" kısmına "bibliometric analysis" ve "abstract" kısmına "content analysis" yazılarak tarama yapılmıştır. (Şekil 1) Elde edilen veri "makale", "kitap" ve "kitap bölümü" başlıkları seçilerek daraltılmış ve 271 makaleye ulaşılmıştır.

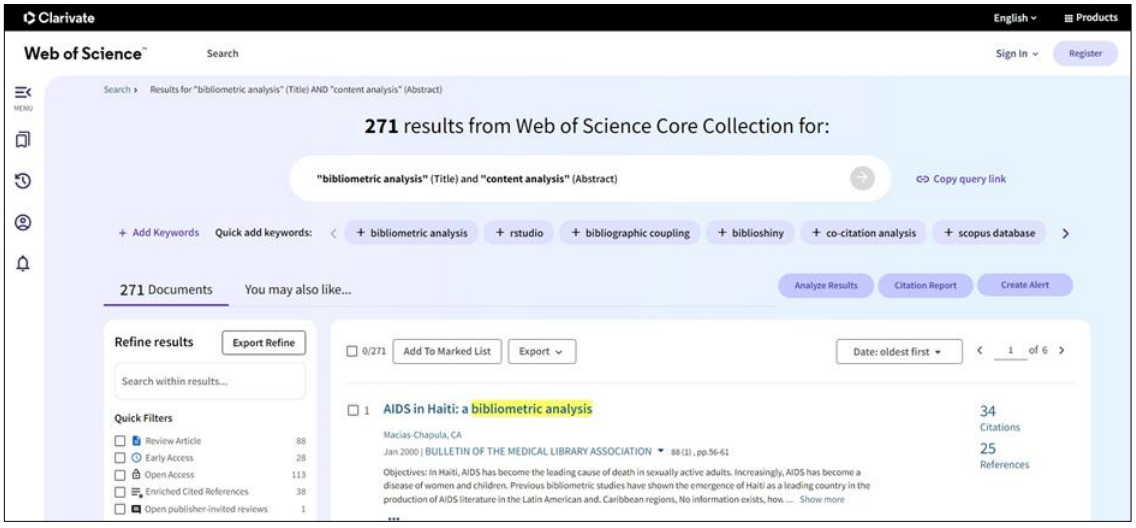

Şekil 1. WoS Veri Tabanında Yapılan Tarama Kriterleri

Analiz sonucunda yayınların biri haricinde tümünün araştırma ve inceleme şeklinde dergi makalesi, birinin ise bildiri sunumundan oluşturulan makale olduğu saptanmıştır. Çalışmaların, Haiti'de AIDS (Acquired Immunodeficiency Syndrome) ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini konu alan ilki 2000 yılına (Macias-Chapulla, 2000), felç hastalarına uygulanan bir tedavi yönteminin sonuçlarına yönelik yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini konu alan son çalışma ise 2025 (Li vd. 2025) yılı için indekslendiği[6] görülmektedir. Aşağıda bu çalışmaların yıl, ülke, dil, alan, yazar ve atıf analizleri yer almaktadır. (Şekil 2)

[5] Bu süreç Bulgular bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır.
[6] Bu çalışmanın WoS veri tabanını taranarak veri elde edilişi ve genel analizi 2024 yılı bitmeden tamamlanmıştır.

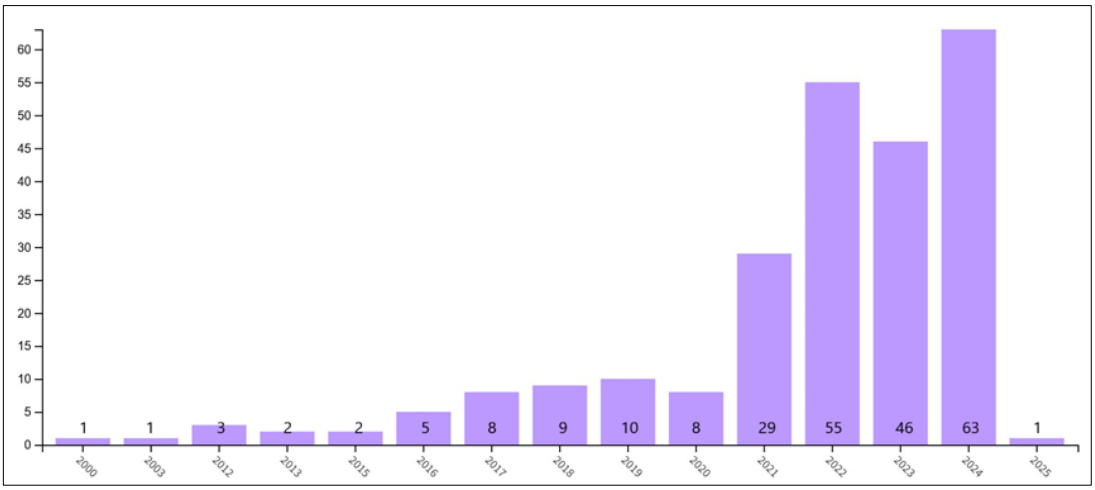

Şekil 2. Bibliyometrik Analiz Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında bibliyometrik analiz ve içerik analizi içeren çalışmaların 2000 yılında başlandığı, 2003 yılında bir yayının olduğu ve 2012 yılına kadar bu alanda herhangi bir çalışmanın olmadığı anlaşılmaktadır. 2012 yılıyla birlikte yeniden bu alana bir eğilim olduğu 2020 yılına kadar yavaş bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Diğer yandan bibliyometrik analiz ve içerik analizi içeren çalışmalar 2021 yılıyla birlikte büyük bir ivme yakalamıştır. 2022 yılında, bir önceki yıla göre neredeyse iki katı bir çalışma yapılmış ve 2023 yılında nispi bir azalma yaşanmıştır. Bu çalışmanın da yapıldığı ve içinde bulunduğumuz 2024 yılında ise en üst seviyeye ulaşmıştır. Öte yandan henüz 2025 yılına girilmemekle birlikte hâlihazırda 2025 yılına ait "bir" (1) çalışmanın şimdiden indekslenmesi bu alandaki çalışmaların geleceğine dair önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir.

Tarama sonucunda yayınların indeks bilgileri aşağıdaki gibidir. (Tablo 2) Tablo 2'deki listeye göre içerik analizi konulu bibliyometrik analizler tüm bilimsel alanları kapsamaktadır. Bununla birlikte sosyal bilim alanında daha fazla çalışma olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Yayınların Tarandığı İndeksler

S. No	Yayınları Tarayan İndeks	Makale Sayısı
1	ESCI - Emerging Sources Citation Index (Gelişen Kaynaklar Atıf Dizini)	98
2	SSCI - Social Sciences Citation Index (Sosyal Bilimler Atıf Dizini)	96
3	SCI-EXPANDED - Science Citation Index Expanded (Genişletilmiş Bilim Atıf Dizini)	73
4	AHCI – Arts & Humanities Citation Index (Sanat ve Beşerî Bilimler Atıf Dizini)	4
Toplam		271

DİL ANALİZİ

Yapılan analiz sonucunda bibliyometrik analiz ve içerik analizi konulu yapılan çalışmaların dört dilde yapıldığı görülmektedir. 271 çalışmanın 260'ı İngilizce dilindedir. İngilizceyi 7 çalışmayla İspanyolca, 3 çalışma ile de Portekizce izlemiştir. Türkçe de "bir" (1) çalışma ile dördüncü sırada yer almaktadır. (Şekil 3) Çalışmaların bütününde İngilizce dilinin büyük bir üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu durum, İngilizcenin küresel çapta bilim dili olarak kabul edildiği anlamına gelmektedir. Diğer diller yüzdelik dilimde beş bile tutmamaktadır. Bu durum İngilizcenin egemenliğinin yanında İngilizce konuşan ülkelere de ayrıcalık vermektedir.

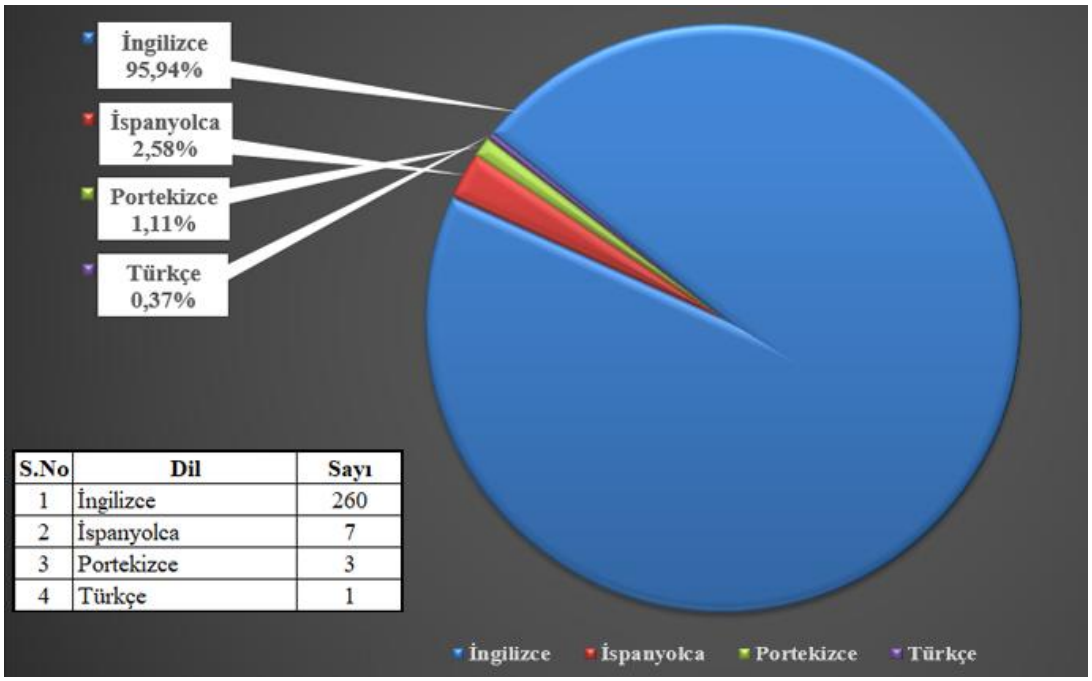

Şekil 3. Bibliyometrik Çalışmaların Dil Analizi[7]

ANAHTAR KELİME ANALİZİ

Anahtar kelime analizinde, çalışmaların tümünde toplam 174 kelimeye yer verildiği saptanmıştır. Vosviewer'da ağ haritası oluşturmak için girilen analiz kriteri "en az iki frekans" şeklindedir ve elde edilen sonuç aşağıdaki gibidir. (Tablo 3)

Tablo 3. Anahtar Kelime Analizi Tablosu

S. No	Anahtar Kelime	Frekans Sıklığı
1	bibliometric analysis (bibliyometrik analiz)	21
2	bibliometrics (bibliyometri)	12
3	content analysis (içerik analizi)	10
4	literature review (literatür taraması)	7
5	bibliographic coupling (bibliyografik eşleştirme)	3
6	co-citation analysis (eş-atıf analizi)	3
7	network analysis (ağ analizi)	3
8	citation analysis (atıf analizi)	3
9	academic entrepreneurship (akademik girişimcilik)	2
10	knowledge transfer (bilgi transferi)	2
11	sustanbility (sürdürülebilirlik)	2
12	systematic review (sistematik inceleme)	2
13	systematic literature review (sistematik literatür taraması)	2
14	scientific jurnals (bilimsel dergiler)	2
15	education (eğitim)	2
16	comunication (iletişim)	2
17	research trend (araştırma trendi/eğilimi)	2

Tablo 2'ye göre 271 çalışmada 17 kelime en az iki kez anahtar kelime olarak kullanılmıştır. En fazla kullanılan ilk dört kelime bibliometric analysis (f: 21), bibliometrics (f: 12), content analysis (f: 10), literature review (f: 7) şeklindedir. Tabloya göre çalışmalarda metodolojik kelimeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Anahtar kelime analizinin ağ haritası aşağıda verilmiştir. (Şekil 4) Analiz türü olarak

[7] Grafik, okunurluğu kolaylaştırmak oluşturulmuştur. Sistemin orijinal çıktısı için bknz. EK 1.

tarihsel süreci de göstermesi açısından önemli olan "overlay visualization" (katmanlı görselleştirme) ağ haritası kullanılmıştır. Ağ haritalarının tümünde aynı tür kullanılmıştır. [8]

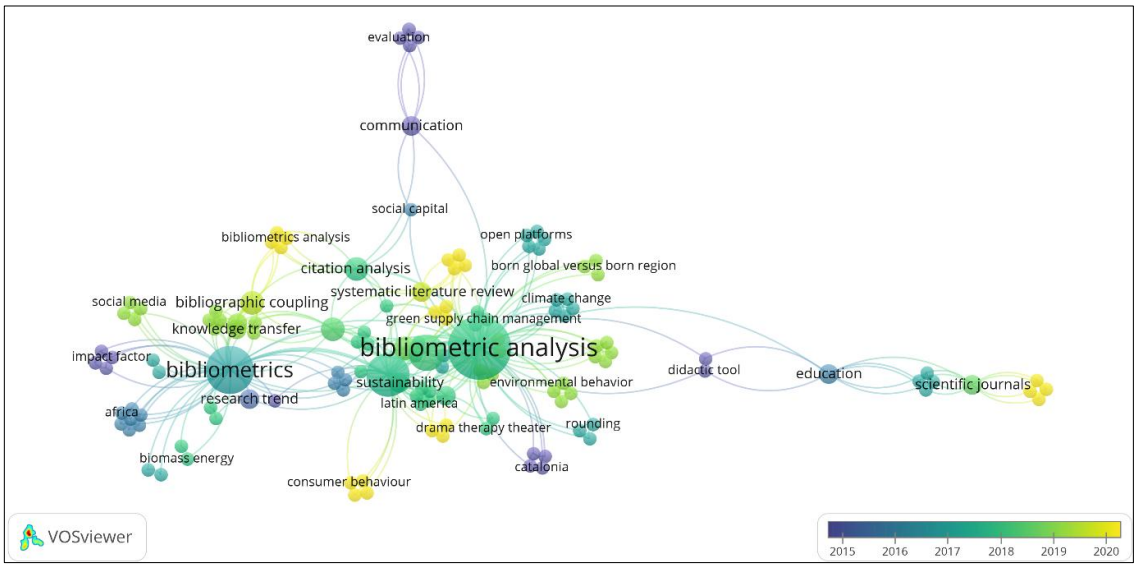

Şekil 4. Anahtar Kelime Ağ Haritası

Yukarıdaki anahtar kelimeler ağ haritası, kelimelerin yıllara göre dağılımını göstermektedir. Mavi rengi koyulaştıkça güncel durumdan uzaklaşan bir durum söz konusu iken sarı renkli kelimeler güncel çalışmalarda kullanılan ifadelerdir. Buna göre, çalışmaların artış gösterdiği ilk yıllarda (2015-2016) "evaluaiton", "communication", "impact factor", "research trend", "didactic tool" sözcükleri kullanılırken, 2020'li yıllardan itibaren "bibliyometrics analysis", "drama", "consumer behaviour", "scienfic journals", "green supply" şeklindedir. Anahtar kelimelerin yıllara göre dağılımı üzerinden bir analiz yapıldığında, sosyal bilimler alanında son on yılın gündemine dair bir fikir elde etmek mümkündür. Örneğin 2015'li yıllarda belirli sosyal bilim alanlarına (communiation vb.) ve kavramlarına (evaluation vb.) yönelik çalışmalar yapılırken günümüze yaklaştıkça alan ve konuların (social medya, knowledge transfer, green supply, consumer behavior vb.) genişlediği görülmektedir. Bu durum bibliyometrik analiz çalışmalarının sadece yoğunluk açısından değil kullanılan alan açısından da genişlediği anlamına gelmektedir.

ÜLKE YAYIN ANALİZİ

Tarama sonucunda elde edilen 271 çalışmanın toplamda 27 ülkede yapıldığı görülmektedir. En fazla makale yazımında sırasıyla ilk dört ülke Hindistan (f: 72), Çin (f: 46), ABD (f: 30), İspanya (f: 16) olmuştur. Brezilya ve İngiltere (14) aynı makale sayısı ile beşinci sıradadır. Türkiye 9 makale[9] ile bu sıralamada Endonezya, Portekiz ve Suudi Arabistan ile sekizinciliği paylaşmaktadır. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, yapılan çalışmaların yarısından fazlasının Asya kıtasında yer alan ülkelerde yapıldığı görülmektedir.

[8] Vosviewer aracılığıyla elde edilen ağ haritalarından "overlay visualization" (katmanlı görselleştirme) ağ haritaları özellikle seçilmiş ve çalışma içinde yer verilmiştir. Bunun temel nedeni, katmanlı görselleştirme ağ haritalarının sağ alt köşesinde sunduğu kronolojik veri üzerinden, konunun tarihsel seyrine dair daha net veri aktarmasıdır. Ayrıca çalışmanın tümünde sistematik bir bütünlük sağlanarak okunurluğu kolaylaştırmaktadır.

[9] Türkiye'de yapılan çalışmalar ile ilgili detay ilerleyen bölümlerde ayrıca ele alınmıştır.

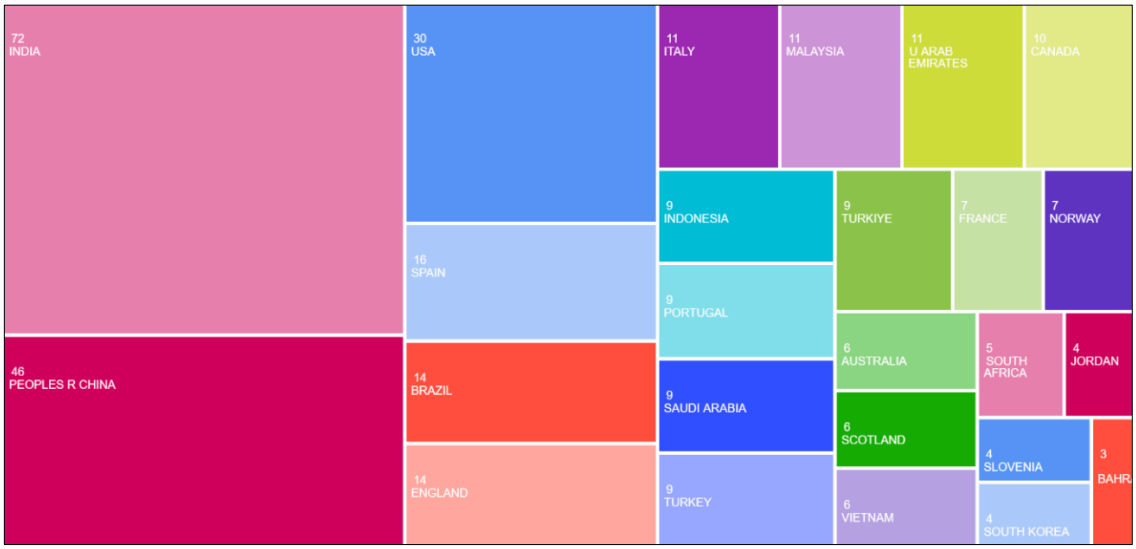

Şekil 5. Çalışma Sayılarının Ülkelere Göre Dağılımı

Yukarıdaki tüm analizler, yayınların ülkelere göre dağılımı (Şekil 5) bağlamında verilen bilgiler bağlamında ve aşağıdaki yayınların ülkeler bazında bibliyografik ağ haritasına (Şekil 6) göre değerlendirildiğinde iki unsur öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, daha eski yayınların çoğunlukla Kuzey ve Güney Amerika ile Avrupa kıtasında ve kendi aralarında etkileşimle oluştuğu görülmektedir. Buna karşın yeni yayınların çoğunlukla Asya kıtasında ve doğal olarak önce yayın yapılan ülkelerle de bibliyografik ilişki kurarak yapılmıştır. İkincisi ise, yeni yayınların konu ve kavram dağılımının eski yayınlara göre çok daha geniş ve kapsamlı olduğu görüntüsüdür. Bu iki unsur, bibliyometrik çalışmaların çalışma konu ve alanlarını büyük bir hızla artırdığı anlamına gelmektedir. Ayrıca Türkiye'nin bu yelpazede yeni yayınların yapıldığı dağılıma dâhil olduğu görülmektedir.

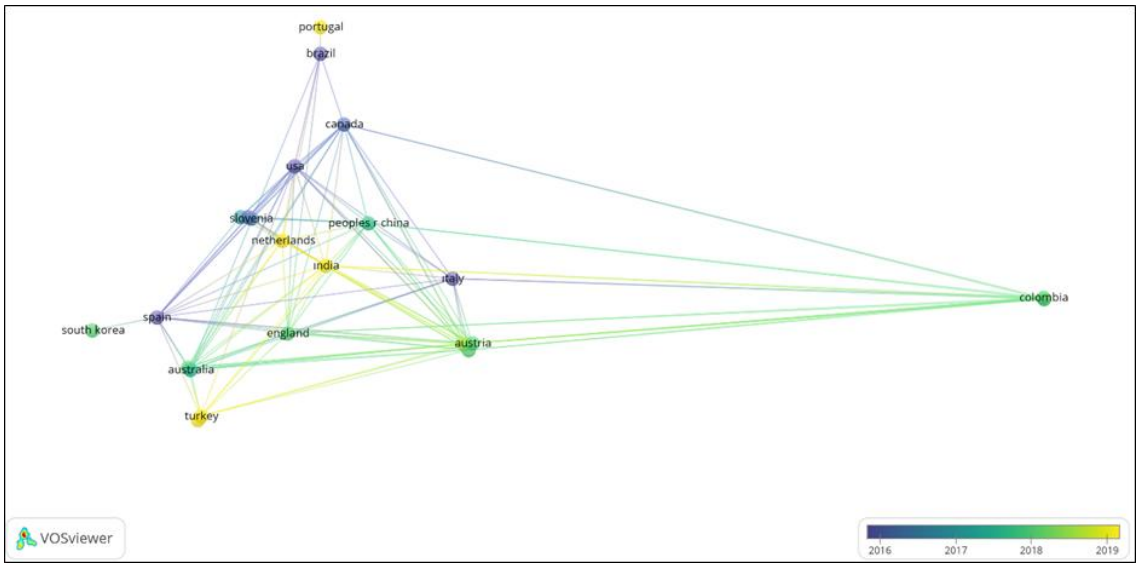

Şekil 6. Yayınların Ülkeler Bazında Bibliyografik Eşleştirme Ağı Haritası

Analizi yapılan yayınların "bir yayın ve en az üç atıf" kriteri ile oluşturulan ülkeler arası atıf ağına bakıldığında (Şekil 7) 27 ülkeden 8'inin bu kategoriye girdiği görülmektedir. Ağ haritası bir yandan ülkeler arasındaki ağ ilişkisini gösterirken bir yandan da güncel ve eski yayınların kronolojik bir görüntüsünü sunmaktadır. En eski yayınlar ABD, Kanada, İtalya, İspanya, en yeni yayınlar ise Hindistan, Hollanda, Portekiz ve Türkiye tarafından yapılmıştır. En eski ve güncel yayınların

arasında kalarak geçiş dönemini sağlayan yayınlar ise Çin, İngiltere, Güney Kore, Avustralya ve haritanın çeperinde konumlanan Kolombiya şeklinde sıralanmıştır. Bu bağlamda Çin, İngiltere ve Avustralya'da yapılan yayınların güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sarı renk ile belirtilen daha güncel yayınlar sürece dâhil olmuş gözükse de eşleştirme için henüz erken görünmektedir.

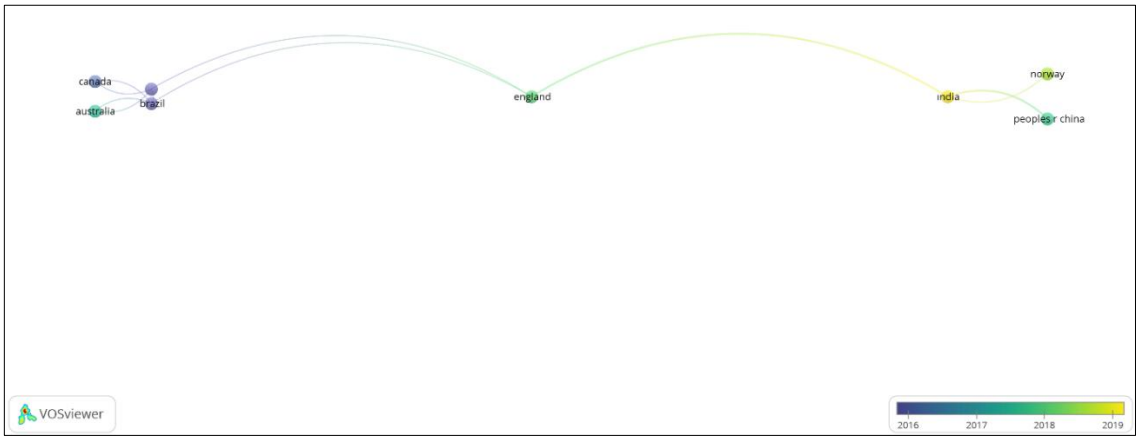

Şekil 7. Yayınların Ülkeler Arasındaki Atıf Ağı

Ülkeler arası atıf ağı yıllara göre değerlendirildiğinde İngiltere'nin eski ve yeni araştırmalar arasında bir köprü görevi gördüğü, son dönemlerde de Çin ve Hindistan'da daha yoğun çalışma yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte son dönemlerde Avrupa'da atıf ağına katılan Norveç'in yeni yayın yapan ülkeler arası atıf ağında yerini aldığı görülmektedir. Göstergenin, Brezilya, Kanada ve ABD gibi eski yayın yapılan ülkelerin olduğu kısmına bakıldığında ise Avustralya'nın da bu alanda ağa girdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Avustralya'nın Britanya döneminden kalma Anglosakson gelenekle olan ilişkisinin akademik/bilimsel açıdan devam ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Tüm ülkelerin (27) dâhil edildiği ve "en az 'bir' (1) atıf" kriteri ile yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan ülkeler arası atıf ağında (Şekil 8) Çin'in 816 atıf ile açık ara önde olduğu görülmektedir. Arkasından 487 ile Hindistan, 484 ile İngiltere, 251 ile Kanada 211 ile ABD gelmektedir. Türkiye listede 42 atıf ile sıralamada on altıncı olsa da önde bulunan ülkelerin atıf sayıları ile aynı olması nedeniyle on üçüncü durumdadır. Atıfların yıllara göre dağılımına bakıldığında son yıllarda Çin ve Hindistan'ın ivme yakaladığı görülmektedir. Atıf almayan tek ülkenin Çekya olduğu görülmektedir.

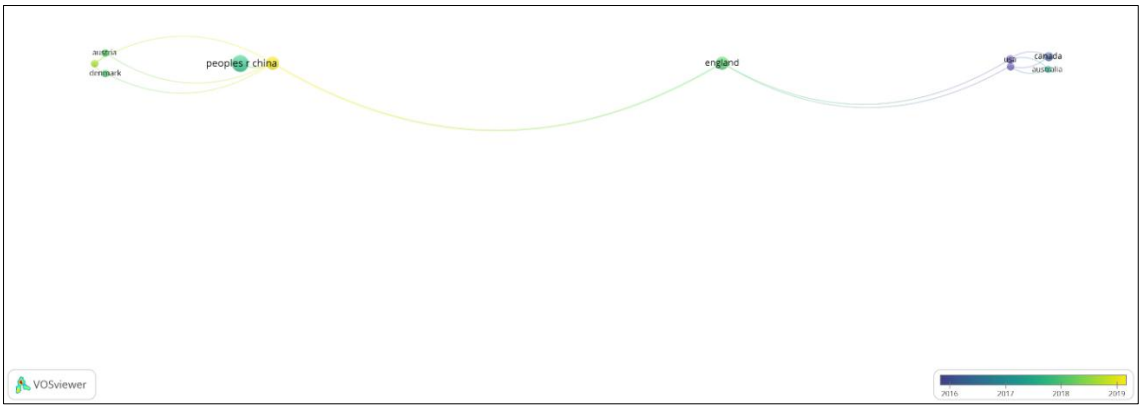

Şekil 8. Ülkeler Arası Atıf Sayısı Ağı

KURUM ANALİZİ

Ülkelerin yayın dağılımını destekleyen en önemli görsel kurumların yayın dağılımını gösteren tablodur. (Şekil 9) Bu iki tablonun anlamı, konuyla ilgili yayınların büyük bir bölümünün Asya kıtasında yapılmış olmasıdır. Hindistan bu konuda öne çıkmaktadır.

Şekil 9. Kurumların Yayın Dağılımı

Kurumların yayın dağılımının aksine atıf ağı haritasına bakıldığında ise Avrupa üniversiteleri öne çıkmaktadır. (Şekil 10) "En az iki yayın" ve "en az beş atıf" kriteri ile yapılan analiz sonucuna göre ilk dört üniversite, Twente Üniversitesi/Hollanda (f: 140), Malaviya National Institute of Technology/Hindistan (f: 89), Madrid Complutense Üniversitesi/İspanya (f: 28), Maribor Üniversitesi/Slovenya (f:22) olduğu görülmektedir. Bu haritada koyu renk Avrupa'daki üniversiteler, sarı renk ise Hindistan'daki üniversite olması, eski yayınların Batı dünyasında, son yıllarda yapılan çalışmaların ise yoğunluklu olarak Asya kıtasında yapıldığı bulgusuyla örtüşmektedir.

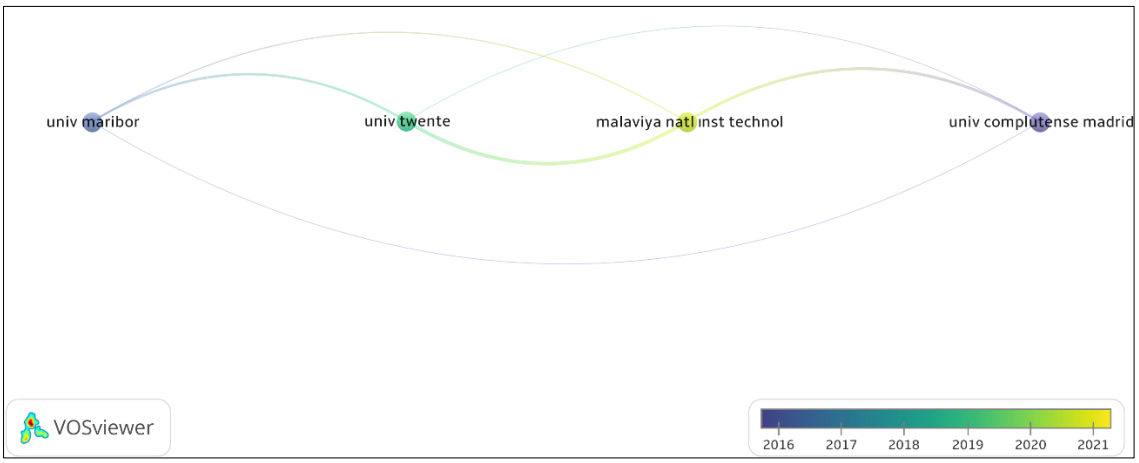

Şekil 10. Kurumların Atıf Ağı Dağılımı

BÖLÜM/ALAN ANALİZİ

Bibliyometrik analizlerin hangi alanlarda yapıldığına bakıldığında (Şekil 11) ilk on bölüm/alan sırasıyla management/yöneticilik (f: 54), business/işletme (f: 43), environmental sciences/çevre bilimleri (f: 28), greeen sustainable science technology/yeşil sürdürülebilir bilim teknoloji (f: 27), business finance/finans işletmeciliği (f: 23), information science library science/bilgi ve belge yönetimi (f: 18), education educational research/eğitim fakültesi (f: 15), economics/ekonomi, environmental studies/çevre mühendisliği (f: 14), hospitality leisure sport tourism/turizm ve otelcilik (f: 13), communication/iletişim (f: 10) şeklindedir.[10]

Şekil 11. Çalışmaların Yapıldığı Bölümlerin Dağılımı

Çalışmaların alanları/bölümleri değerlendirildiğinde bibliyometrik analizler daha fazla doğa bilimleri alanında kullanılıyor olsa da sosyal bilimlerde de önemli bir yöntem olduğu görülmektedir. Bir araştırma tekniğinin her iki bilimsel alanda da kullanabiliyor olması akademik çalışmalar açısından önemli bir bulgudur. Bununla birlikte, her ne kadar sosyal bilimlerde de artan bir ivme yakalamış olsa da temeli istatistiki (nicel) verilere dayanan bibliyometrik çalışmaların ekonomi, işletme, finans ve mühendislik alanlarında daha yoğun kullanıldığının da altını çizmek gerekmektedir. Daha açık söylemek gerekirse, çalışmalarda hizmet sektörünün ağırlığı göze çarpmaktadır ve hizmet sektörü içinde de ekonomik faaliyette bulunan bölümler/alanlar ön plandadır.

YAZAR VE ATIF ANALİZLERİ

Yazarların yayın performansı analizine bakıldığında, yapılan çalışmalarda iki ve üzeri yazarın birlikte yaptığı yayın önemli bir bölümün oluşturduğu görülmektedir. Birlikte en fazla çalışma yapanlar 5 çalışma ile Kumar, 4 çalışma ile Atayah, 3 çalışma ile Azad, Srivastava ve Ellili olmuştur. (Şekil 12) Buradaki isimler ülkelerde yapılan çalışmaları gösteren genel tablonun da (Şekil 5) bir yansımasıdır.

[10] Buradaki alanların Türkçe karşılıkları Türkiye'deki üniversitelerde yaklaşık olarak benzer eğitim veren bölüm ve alanlardır.

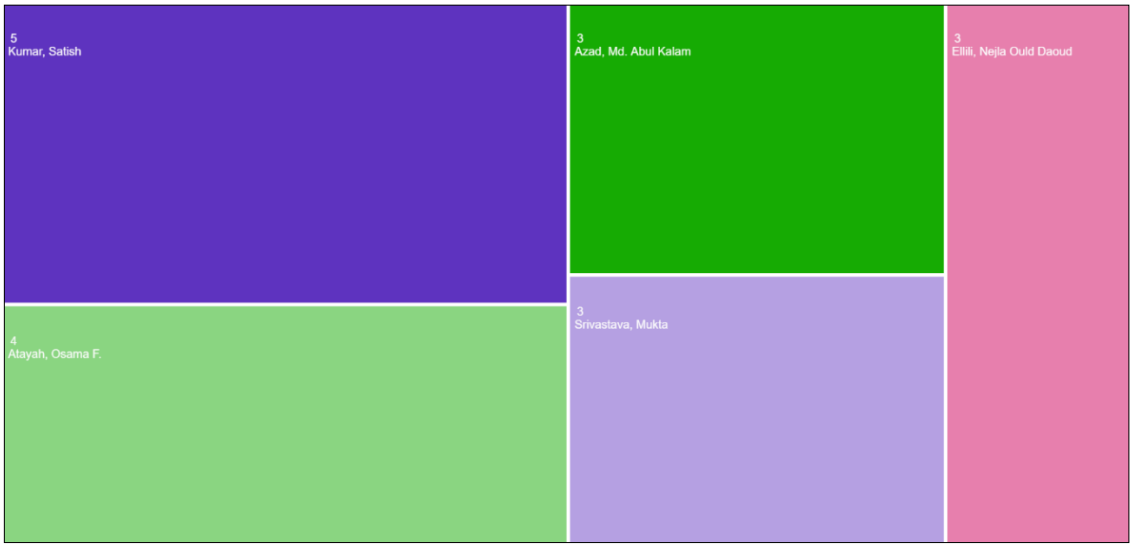

Şekil 12. Yazarların Yayın Performansı Analizi

Aşağıda yazarların ortak yayın ağı bulunmaktadır (Şekil 13). Yıllara göre dağılımı da değerlendirildiğinde Bobek'in merkezi bir noktada ve yeni yayınlarla eski yayınlar arasında bağlantı kurduğu görülmektedir. Analiz kriteri olarak "en az bir yayın" ve "en az üç atıf" seçilmiştir. Burada yazarların atıf ağı ilişkisi ve yoğunluğu bir arada görülmektedir. Bobek'in merkezde yer aldığı haritanın ortadan ikiye ayrıldığı görülmektedir. Buradaki görüntü aynı zamanda çalışmaların kronolojik seyrini de göstermektedir. Görselin sağ alt köşesindeki kronolojik ölçekte görüldüğü sarı renk yakın tarihi, laciverte doğru koyulaştıkça daha eski tarihteki çalışma yapan yazarlar yer almaktadır. Bu bağlamda Bobek'in ortak geçişi sağlayan bir toparlayıcı olduğunu söylemek mümkündür.

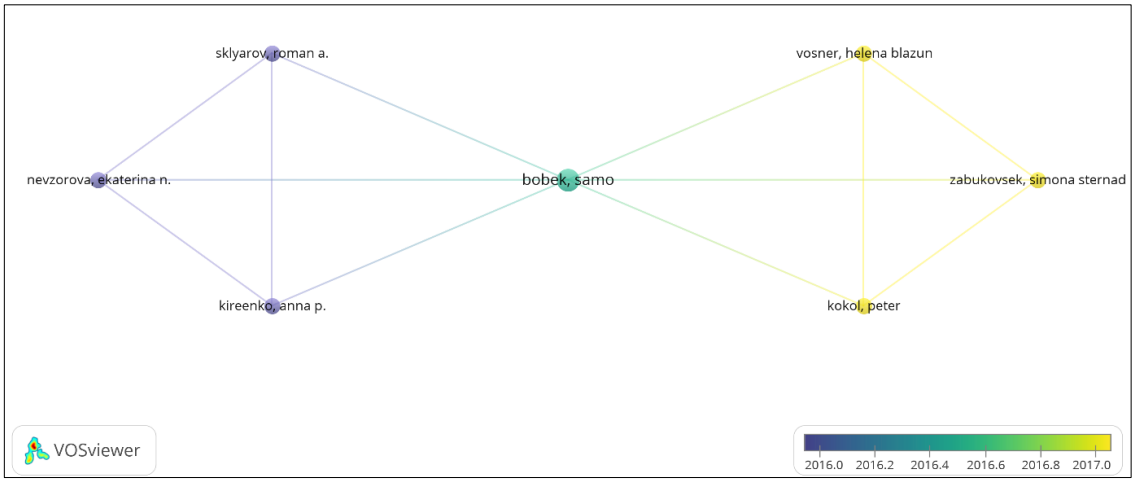

Şekil 13. Ortak Yazar Analizi

Yazarların benzerliklerini gösteren bibliyografik eşleştirme ağı aşağıdadır. (Şekil 14) Bibliyografik eşleştirme ağı yıllara göre değerlendirildiğinde mavi görünümlü ağ ilişkisi daha eski yayınları, yeşil tonları daha yakın tarihteki yayınları ve sarı renkli isimler daha yakın tarihteki yayınların yazarlarını ifade etmektedir.

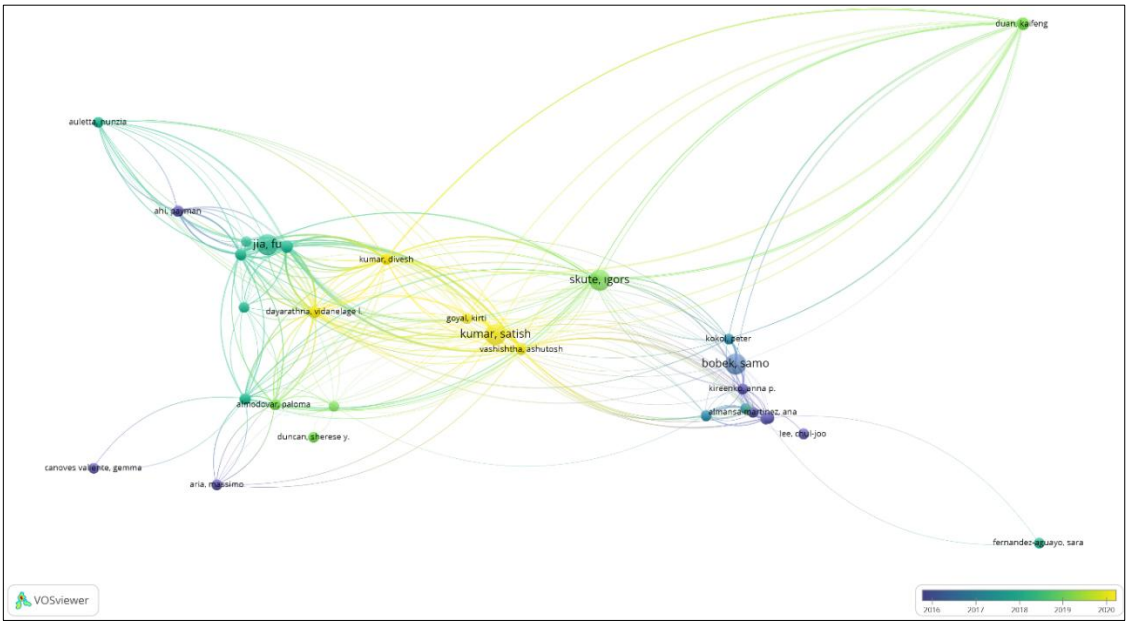

Şekil 14. Yazarların Bibliyografik Eşleştirme Analizi

Şekil 2'de verilen yıllara göre yayın dağılımında belirtildiği üzere, içerik analizi bağlamında yapılan bibliyometrik çalışmalar konusunda 2015 yılından sonra bir canlanma görülmüş ve 2020'den itibaren büyük bir artış yaşanmıştır. Aşağıda (Şekil 15) bu ivmenin atıf alanında da yaşandığı görülmektedir. Grafiğe göre 271 çalışmanın tamamında yapılan toplam 3371 atıfın büyük bir kısmının 2020 yılından sonra yapıldığı anlaşılmaktadır.

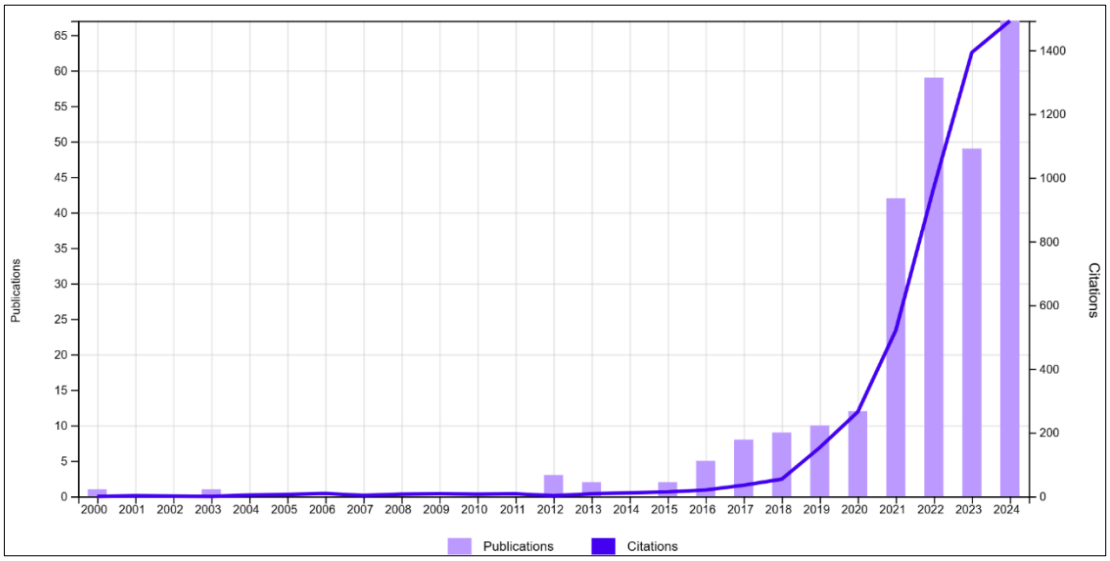

Şekil 15. Yayınların Yıllara Göre Atıf Analizi

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında atıfların 2015'ten itibaren görünür olmaya başlandığı ve 2021 yılıyla birlikte büyük bir ivme yakaladığı görülmektedir. Atıflarda 2022 yılına göre 2023 yılında nispi bir azalış göstermişse de 2024 yılında keskin bir artış yaşanmıştır. Grafiğin bize söylediği en önemli şey, yayınların artışıyla birlikte atıfların da benzer bir eğilimle artış göstermesidir. Grafiğin seyri gelecek yıllarda yayın ve atıf sayılarının artacağı şeklinde yorumlamaya açıktır.

WoS veri tabanından arama kriterlerine göre elde edilen verilerdeki toplam yazar sayısı 146'dır. Bu yazarlar "bir yayın" ve "en az bir atıf" kriteri ile sınırlandırıldığında sayı 132'ye düşmektedir. Yoğun

ilişki/etkileşim içinde olmayan yazarlar yadsınarak yapılan analizde en fazla ilişki içinde olan atıf ağ haritası ise aşağıdaki gibidir. (Şekil 16)

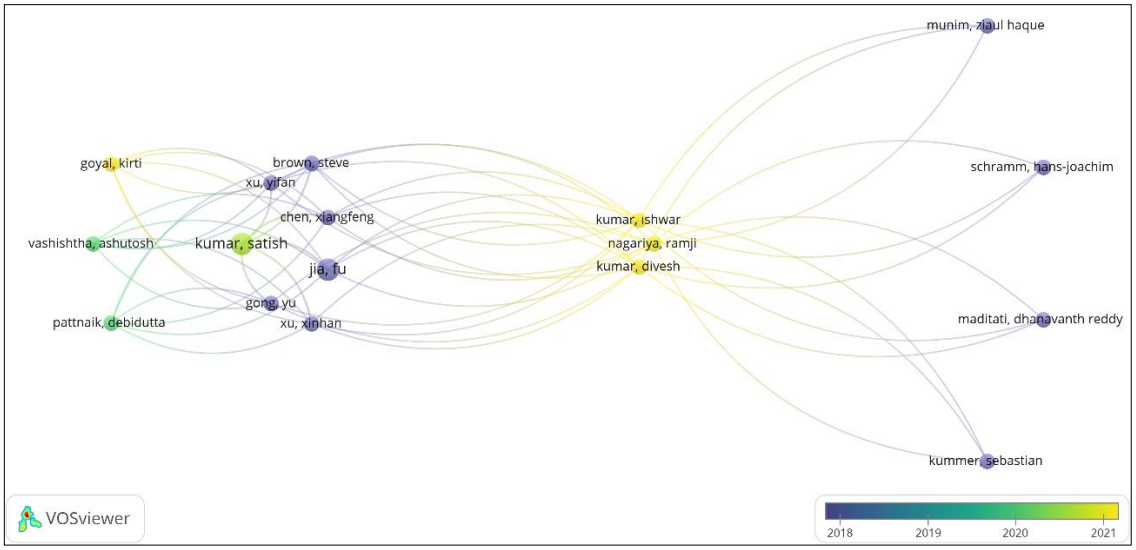

Şekil 16. Yazar Atıf Ağ Haritası

Yukarıda atıf yoğunluk ağ haritasına göre açık ara en azla atıf alan ilk beşe giren yazarlar aşağıdaki gibidir (Tablo 4). Yukarıdaki yine katmanlı görselleştirme haritası kullanılmıştır. Lacivertten sarıya doğru geçiş kronolojik geçişi de göstermektedir. Sarı ile gösterilen en güncel çalışmaların tüm çalışmaları toparlayıcı bir nitelik taşıdığını söylemek mümkündür. Buradaki güncel çalışmaların bir başka özelliği de kendi aralarında diğerlerine göre daha yoğun bir ilişki ağı içinde olduklarıdır.

Tablo 4. En Fazla Atıf Yapılan Yazarlar

S. No	Yazarlar	Atıf Sayısı
1	Jia, Fu	447
2	Kumar, Satish	445
3	Brown, Steve	421
3	Chen, Xiangfeng	421
3	Gong, Yu	421
3	Xu, Xinhan	421
3	Xu, Yifan	421
4	Goyal, Kirti	398
5	Chen, Lu	192
5	Huang, Ning	192
5	Mao, Guozhu	192
5	Wang, Hongmei	192

146 yazarın toplamda 3371 atıf yaptığı görülmektedir. Yapılan atıflarda en güncel ve yoğun atıf ağı ilişkisi (Şekil 17) içinde olan isim Kumar'dır. Ağda yoğun ilişki içindeki yazarlardan biri olan Bobek ise en eski tarihsel konuma sahiptir. Kumar'ın yoğun atıf ilişkisi içinde olduğu yazarlar arasında Jia ve atıf sayısı açısından ilk sıralarda yer almasa da yayın sayısı açısından ilk dörtte bulunan Skute (Tablo 4) yer almaktadır. Skute aynı zamanda Bobek'in de en yoğun atıf ilişkisi içinde olduğu isimdir.

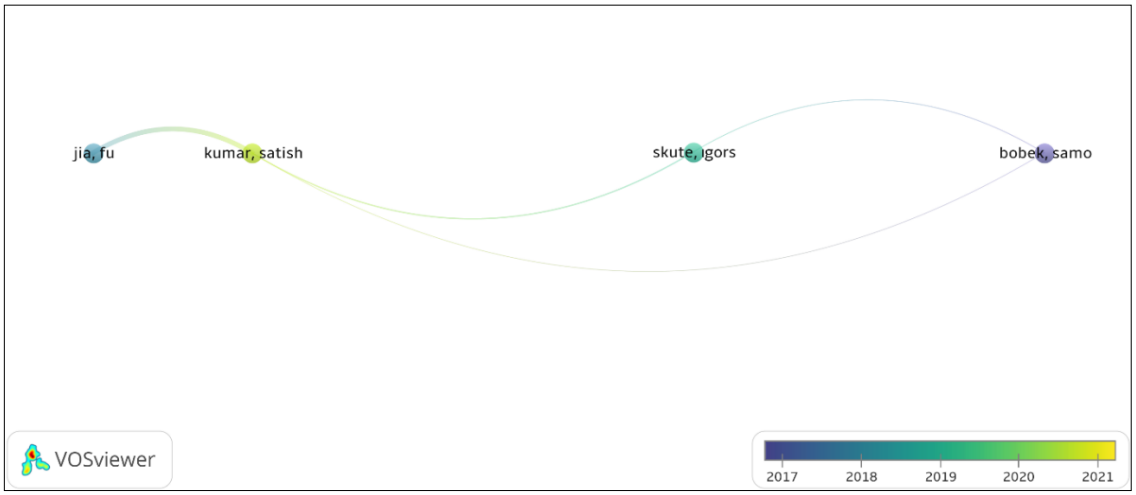

Şekil 17. En Fazla Atıf Yapılan Yazarlar Ağı Haritası

Analiz veri seti içinde bulunan 146 yazar içinde birden fazla yayını olan yazarlar aşağıda verilmiştir (Tablo 5). Buradaki verilere göre bibliyometrik analiz ile ilgili en fazla yayını bulunan ve en fazla atıf alan kişi Kumar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 5. En Fazla Yayın Üreten Yazarlar

S. No	Yazarlar	Yayın Sayısı
1	Jia, Fu	2
2	Kumar, Satish	2
3	Bobek, Samo	2
4	Skute, Igors	2

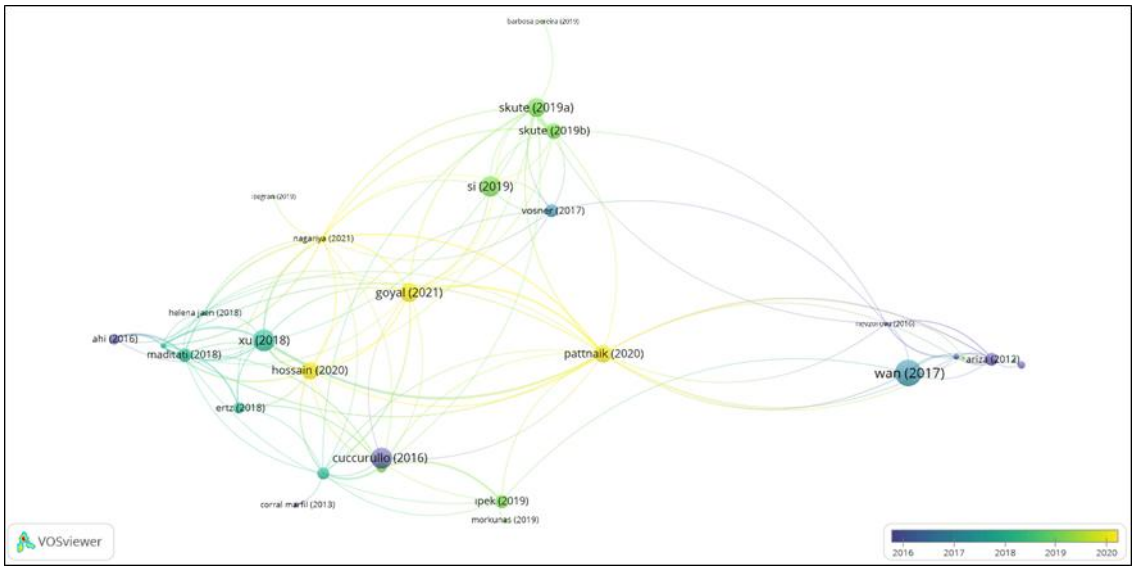

Şekil 18. En Az İki Çalışmanın Üçüncü Bir Çalışmaya Yaptığı Atıf

İki belgenin üçüncü bir kaynağa yaptığı "bir yayın" ve "en az bir atıf" kriteri ile yapılan arama sonucuna göre son derece karmaşık bir ağ haritası ortaya çıkmaktadır. İlk üç sıra Wan (2017), Xu (2018) ve Si (2019) şeklindedir. Bu aramanın yazar bağlamındaki sonucu Şekil 18, yayıncı (dergi) kapsamındaki sonucu ise Şekil 19'da verilmiştir. Katmanlı görselleştirmenin görüldüğü bu haritaların ortaya koydu en kayda değer sonuç, yayınların kronolojik dökümünü yapmayı sağlamasıdır. Onun dışında spesifik ağ ilişkileri ile ilerlemek mümkün gözükmektedir. Benzer bir

durum, yani akademik açıdan yeterli anlamlı sonuç olmaması kurumlar için de geçerli olduğundan ayrıca kurum ağ haritasına yer verilmemiştir.

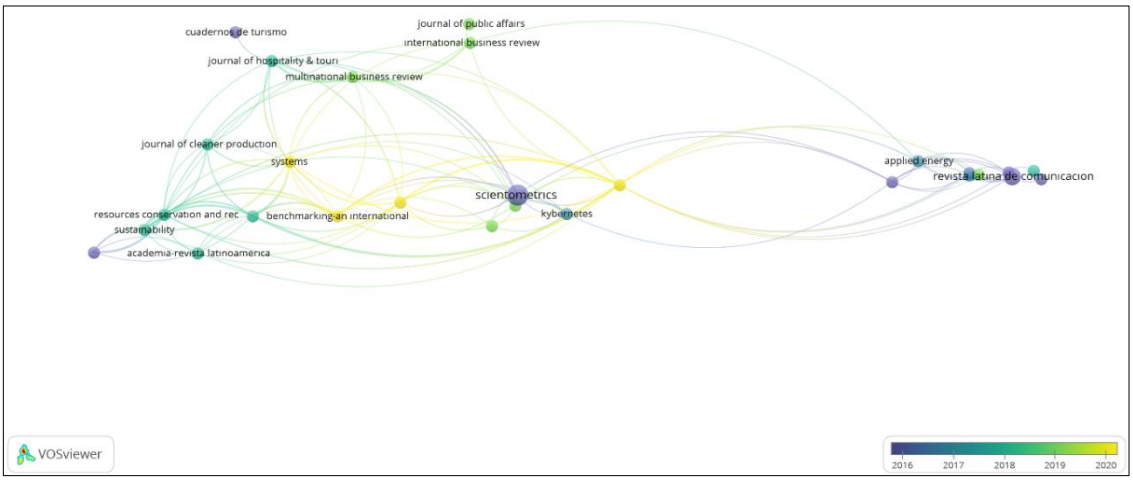

Şekil 19. Yayınların Yer Aldığı Dergiler

En az iki belgenin "bir yayın" ve "en az bir atıf" kriteri ile yapılan analiz sonucuna göre aynı üçüncü bir yazara yaptığı atıf ağ haritası aşağıdaki gibidir. (Şekil 20) Bu haritadaki en açık bulgu, analiz kriterine göre kronolojik ağ ilişkisinin en eski ve güncel yayın yapan isimleri ortaya koymasıdır.

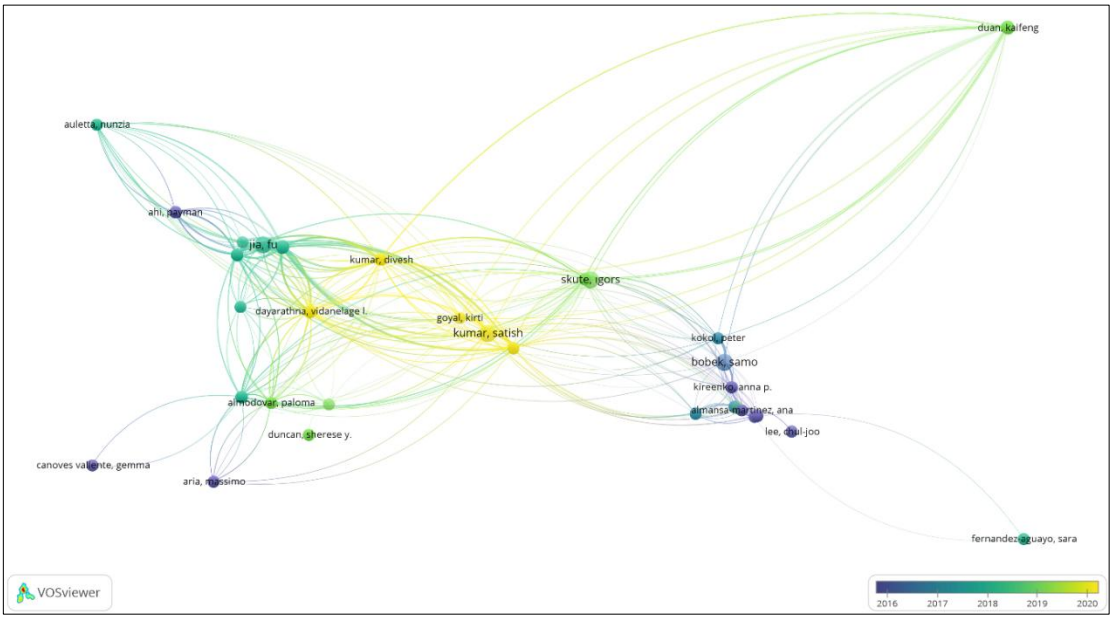

Şekil 20. Üçüncü Bir Yazara Yapılan Atıf

WOS VERİ TABANINDA İÇERİK ANALİZİ BAĞLAMINDA BİBLİYOMETRİK ANALİZ ÇALIŞMALARINDA TÜRKİYE

Çalışma konusu içinde Türkiye merkezli çalışmaların yazar, konu bilgileri Tablo 6'da yar almaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar için genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, çok yeni olduğu görülmektedir. Bunun en net anlamı, içerik analizi bağlamındaki bibliyometrik çalışmaların Türkiye'de Batı'dakinden oldukça daha geç yapılmaya başlandığıdır. Bu durum, çalışmanın literatür kısmında da belirtildiği gibi, genel olarak bibliyometrik çalışmalar için de geçerlidir.

WoS veri tabanında Türkiye'den 9 çalışmanın listelendiği görülmektedir fakat detaylar incelendiğinde bir çalışmanın (Delal Abanoz O., 2024) iki kez indekslendiği anlaşılmaktadır.[11] Türkiye'de toplamda yapılan çalışmaların tümü makale türündedir. 8'i İngilizce, 1'i Türkçe dilinde yazılmış olan çalışmaların biri tek, üçü iki, ikisi üç, biri de dört yazarlıdır.

Tablo 6. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

S. No	Yayın	Dil	Atıf Sayısı
1	Yörük, T; Akar, N and Özmen, Nv. (2023). "Research Trends on Guest Experience With Service Robots in The Hospitality Industry: A Bibliometric Analysis". *European Journal Of Innovation Management* 27 (6) , Pp.2015-2041	İngilizce	6
2	Adanir, GA; Delen, I and Gulbahar, Y. (2024). "Research Trends in K-5 Computational Thinking Education: A Bibliometric Analysis and Ideas to Move Forward". *Education And Information Technologies*. 29 (3) , Pp.3589-3614	İngilizce	3
3	Ay, C., A. Seyhan, and E. Bal Beşikçi. (2024). "An Overview of Maritime Psychology Through Bibliometric Analysis: Present State and Future Prospects." *Ocean Engineering* 291:	İngilizce	4
4	Gulzar, Y.; Eksili, N.; Caylak, P.C.; Mir, M.S. (2023). "Sustainability Consciousness Research Trends: A Bibliometric Analysis". *Sustainability*, 15, Pp.2-26.	İngilizce	5
5	Demiröz, M. F., and Kımter, N. (2024). "Türkiye'de Din Psikolojisi Alanındaki 'Dindarlık' Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi Üzerine Bir Araştırma". *Bilimname* (51), 405-456.	Türkçe	-
6	Delal Abanoz O. (2024). "Bibliometric Analysis of Turkish Journalism Theses and Dissertations: Research Approach Transformation". *Voprosy Teorii İ Praktiki Zhurnalistiki (Theoretical And Practical Issues Of Journalism)*, Vol. 13, No. 1, Pp. 107–124.	İngilizce	-
7	Gumusburun Ayalp, G. and Erdem, E.N. (2024), "Unraveling the Origins Of Construction Rework: A Holistic Bibliometric Analysis and Exploration of Causative Factors", *Open House International*.	İngilizce	1
8	Arslan, Y. and Sumuer, E. (2024). "What Do Empirical Studies on Technology Leadership in Education Tell Us?: Content Analysis, Bibliometric Analysis, and Text Mining". *Journal Of Research On Technology In Education*.	İngilizce	1

Türkiye'de yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı ve hangi alanda/bölümde yazıldıkları bilgisi aşağıda verilmiştir. (Şekil 21)

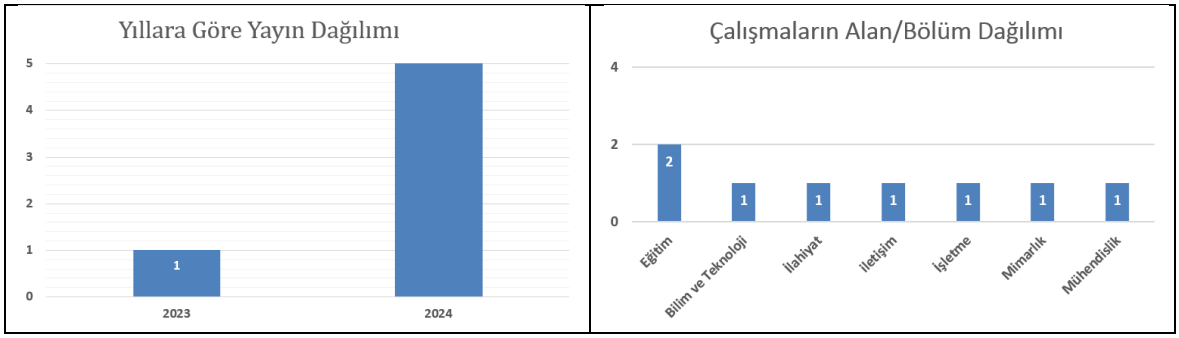

Şekil 21. Yayınların Yıl ve Alan/Bölüm Bilgileri

[11] Bknz. EK-1. Ayrıca bu dipnotun verilmesine neden olan duruma ve/veya farklı maddi hatalara WoS veri tabanı taramalarında sıkça rastlanmaktadır. Örneğin bu çalışma için yapılan tarama verilerinde "Şekil 5. Yayınların Ülkelere Göre Dağılımı" adlı görsel dikkatle incelendiğinde Türkiye için hem "TURKEY" hem de "TÜRKİYE" şeklinde iki ayrı veri bulunduğu görülecektir.

Yukarıdaki verilere göre, Türkiye'de içerik analizi bağlamında bibliyometrik analiz çalışmaları çok yenidir. Bu çalışmaların ilki tek çalışma olarak 2023 yılında yapılmıştır. Toplam 8 çalışmadan 7'sinin yapıldığı 2024 yılı, bir önceki yıla göre son derece üretken geçmiştir. Ortaya çıkan tablo dünyadaki çalışma sayılarının hızlı artışıyla paralel görünmektedir.

Çalışmaların alan/bölüm bilgilerine bakıldığında eğitim iki çalışmayla birinci konumdadır. Birer çalışmayla listede yer alan diğer alanlar bilim ve teknoloji, ilahiyat, iletişim, işletme, mimarlık ve mühendisliktir. Elbette her bir çalışmanın ikinci ve/veya üçüncü alanla/bölümle de ilişkisi bulunmaktadır fakat bu sınıflama temel çalışma alanı/bölümü bağlamında yapılmıştır. Türkiye'den yapılan çalışmaların atıf sayısına bakıldığında, en çok atıf sıralamasına göre bir çalışma 6 atıf (Yörük, T; Akar, N and Özmen, N. (2023), bir çalışma 5 atıf (Gulzar, Y.; Eksili, N.; Caylak, P.C.; Mir, M.S. (2023), bir çalışma 4 atıf (Ay, C., A. Seyhan and E. Bal Beşikçi, 2024), bir çalışma 3 atıf (Adanir, GA; Delen, I., and Gulbahar, Y, 2024) ve iki çalışma 1'er atıf (Gumusburun Ayalp, G. and Erdem, E.N, 2024; Arslan, Y. and Sumuer, E, 2024) almıştır. İki çalışmanın (Demiröz, M. F., and Kımter, N. 2024; Delal Abanoz O. 2024) ise herhangi bir atıf sayısı bulunmamaktadır. Atıf bulunmayan çalışmalardan birinin (Demiröz, M. F., and Kımter, N., 2024) yazım dilinin Türkçe olması, diğerinin ise (Delal Abanoz O., 2024) yazım dili İngilizce olsa bile[12] Rusya'da yayımlanan bir yayın organında yer almış olması dikkat çekici bir detaydır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, son yıllarda oldukça revaçta olan bibliyometrik çalışmaların bibliyometrik analizini içermektedir. 2000-2025 yılları arasında yayımlanan ve WoS veri tabanında yer alan toplam 271 çalışma sistematik bir şekilde incelenmiştir. İnceleme çalışmaların yıl, dil, ülke, anahtar kelime, atıf, yazar ilişkileri ve alan bilgileri gibi birçok değişken üzerinden yapılmıştır. Elde edilen bulgular, son yıllarda bu alana olan ilginin belirgin biçimde arttığını ve literatürdeki eğilimlerle büyük ölçüde örtüştüğünü ortaya koymaktadır.

WoS veri tabanında içerik analizi bağlamında yapılan bibliyometrik çalışmaların son yirmi beş yıldır yapılmakta olduğu ortaya çıkmıştır. İlk çalışma 2000 yılına ait, son çalışma ise 2025 yılı bağlamında indekslenmiştir. 2003 yılından 2012 yılına kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 2015 ile birlikte nispi bir artış yaşanmış, 2021 ile birlikte büyük bir ivmelenme ortaya çıkmıştır. 2020 yılına kadar son derece az çalışma olmakla birlikte, 2021 yılından itibaren büyük bir artış yaşanmaya başlanmıştır. Toplamda yapılan 271 çalışmanın yarıdan fazlası son üç yılda yapılmıştır ve 2024 yılı en fazla çalışmanın olduğu yıldır. Bu verilere göre, içerik analizi bağlamında bibliyometrik analiz çalışmaları gelecekte önemli oranda artacağı öngörülmektedir.

Analiz bulgularına göre bibliyometrik analizlerin son on yılda, özellikle 2020 sonrası dönemde dikkat çeken bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Aydınoğlu vd.'in (2023) ifade ettiği gibi, bilimsel üretimin ve işbirliklerinin haritalandırılmasına olan ilginin arttığına işaret etmektedir. Özellikle 2024 yılı, bu tür analizlerin en yoğun şekilde üretildiği yıl olarak kayda geçmiştir. Bu artışın temel nedenlerinden biri, şüphesiz bilişim ve dijitalleşmenin sağladığı teknik imkânlardır. İnternet ve yazılım teknolojilerinin gelişimi, araştırmacıların büyük veri setlerine ulaşmasını ve bu verileri işleyebilmesini kolaylaştırmakta, bu da bibliyometrik çalışmaları daha cazip hâle getirmektedir.

Bibliyometrik analizlerin bilimsel nesnelliğe yaptığı katkı, birçok araştırmacı tarafından da olumlu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bibliyometrik analizler, araştırma alanlarının yapısal özelliklerini, eğilimlerini, gelişim süreçlerini ve bilimsel iletişim ağlarını ortaya koymada etkili bir araçtır (Aydınoğlu vd., 2023; Dirik vd., 2023). Bibliyometrik analizlerin sunduğu nesnel verilerin,

[12] Bu yayının ikinci dili Rusçadır. Doi: 10.17150/2308-6203.2024.13(1).107-124 (https://jq.bgu.ru/reader/article.aspx?id=26401)

özellikle modern bilim anlayışının pozitivist yapısıyla uyumlu olduğu ve bu yüzden akademide sıklıkla tercih edildiği bilinmektedir (Yılmaz, 2019). Bu yönüyle, söz konusu analizler bilimsel görünürlüğü artırmakta ve araştırmacıların çalışmalarını stratejik olarak yönlendirmelerine olanak tanımaktadır. Çalışmadaki bulgulara göre, özellikle 2020 sonrası yaşanan hızlı artış, hem bilimsel yayın üretiminin yükselen ivmesi hem de bu yöntemin giderek daha çok tercih edilmesi açısından literatürle örtüşmektedir.

Bibliyometrik çalışmalarda görülen nicel artış, bazı niteliksel tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Örneğin Yılmaz (2019) bu tür çalışmaların özellikle akademik değerlendirme süreçlerinde yaygınlaşmasının pozitivist bilim anlayışıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada bibliyometrik analizler akademik performansı niceliksel olarak ölçülebilir hâle getirmekte ve araştırmacının üretim sürecine yön veren stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak bu verilerin bilimsel bilgiye ne düzeyde katkı sunduğu, yani analizlerin bilimsel anlamda derinlik ve özgünlük üretip üretmediği açık değildir. Ayrıca görsel verilerin oluşturulmasında araştırmacının yaptığı tercihler, analiz sonuçlarının bütüncül temsil gücünü azaltabilme riski taşımaktadır (Arslan, 2022). Bunun göstergesi olarak, çalışmada da dikkat çekildiği üzere, bibliyometrik görselleştirme araçlarının (örneğin VOSviewer) sunduğu teknik imkânların araştırmacı tercihine dayalı olmasıdır. Bu araçlarla oluşturulan grafik, tablo ve ağ haritaları estetik ve yorumlanabilir görünse de, araştırmacının belirlediği filtre ve kriterler birçok verinin dışarıda kalmasına neden olabilmektedir. Bu durum, analiz edilen verinin temsil gücünü sınırlandırmakta ve metodolojik şeffaflık açısından tartışmalara yol açabilmektedir. Bu bağlamda her geçen yıl bu alanda yapılan çalışmaların büyük bir ivmeyle artmasının nedeni ve bilimsel alana yaptığı katkı ayrıca değerlendirilmeye muhtaçtır. Nitekim nicel verilerle desteklenen analizlerin bilimsel anlamda nitel veri üretip üretmediği konusu hâlâ tartışmalıdır. Kurutkan (2024), bibliyometrik çalışmaların kavramsal ve metodolojik açıdan belirli riskler taşıdığını, araştırmacıların anahtar kelime seçimlerinde yeterli özen göstermemesi gibi teknik detayların analizlerin güvenilirliğinin zedelediğini belirtmektedir. Dolayısıyla bibliyometrik çalışmaların literatüre ve/veya bilimsel birikime katkısı ve araştırmacıların bu alana gösterdiği ilginin nedenleri sorgulanmalıdır.

Bulgulara göre dört dilde yapılan 271 çalışmanın çok büyük bölümü İngilizcedir (f: 260). Türkçe de tek (1) çalışmayla dört dil arasına girmiştir. Diğer diller İspanyolca (f: 7) ve Portekizcedir (f: 3). En azla yayın yapılan ilk iki ülke olan Çin ve Hindistan'da yapılan yayınların da aynı doğrultuda olması İngilizcenin tüm dünyada bilim dili olarak kabul edildiğinin açık bir tezahürüdür. Toplamda 27 ülkede yayın yapılmıştır. İlk yayınlar ABD ve Avrupa ağırlıklıdır. En fazla yayın yapılan ilk üç ülke Çin, Hindistan ve ABD olmuştur. Kurum verileri de Asya kıtasındaki üniversiteler şeklinde yoğunlaşmaktadır. Son yıllardaki büyük artışın temel dinamiği Asya ülkelerindeki patlama yapan çalışma trafiğidir. Bu ilişki ağı yazar, kurum ve alıntı bağlamında paralellik göstermektedir. İstatiksel veriler Asya ülkelerinin ağırlığını devam ettireceği yönündedir.

Dil ve ülke dağılımı açısından elde edilen sonuçlar da dikkat çekicidir. Analizi yapılan çalışmaların %96'sının İngilizce yazılmış olması ve Hindistan, Çin, ABD gibi ülkelerin açık ara önde olması, İri ve Ünal'ın (2024) da belirttiği gibi bilimsel üretimin hâlâ belirli merkezlerde yoğunlaştığını göstermektedir. Türkiye'nin sadece 'dokuz' çalışmayla on üçüncü sırada yer alması ve bunlardan yalnızca birinin Türkçe olması, yerel bilimsel üretimin uluslararası görünürlüğü artırma konusunda daha fazla çaba göstermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yine İri ve Ünal'ın (2024) belirttiği gibi, bibliyometrik çalışmaların büyük çoğunluğunun İngilizce dilinde ve Batı-merkezli kaynaklara dayalı olduğu bulgusu, bu analizde de kendini göstermektedir. 271 çalışmanın 260'ının İngilizce yazılmış olması, bilimsel bilgi üretiminde dilsel ve kültürel eşitsizliklerin sürdüğüne işaret etmektedir. Türkiye'nin sınırlı temsiliyeti de bu durumu destekler niteliktedir.

Yayınların alan/bölüm dağılımına bakıldığında sosyal bilim ve doğa bilimi alanlarında yapıldığı görülmektedir. Sosyal bilim alanındaki çalışmalar çoğunlukla iktisat ve işletme gibi ekonomi eksenlidir. Bunun yanında matematik, tıp, mühendislik ve diğer doğa bilimleri de önemli bir ağırlığa sahiptir. Analizdeki çalışmaların genel eğilimine bakıldığında yayın, yazar, kurum ve atıf ilişkileri her ne kadar Asya lehine dönmüş gibi görünse de, başta akademik dil olmak üzere diğer başlıca referans noktalarının Avrupa ve ABD eksenli literatür olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, bibliyometrik çalışmaların mevcut literatürünün kendini üreten ve meşruiyetini sağlayan anlayışıyla devam edeceği anlamına gelmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye'ye özel bir analiz yapmak gerekirse, 271 çalışmanın 8'inin Türkiye merkezli olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların biri dışında geri kalanının 2024 yılında yapıldığı ve çalışmaların genel olarak referans noktalarının Batı olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye merkezli yayınların 7'si İngilizce, biri de Türkçedir. İngilizce yayınların atıf aldığı, Türkçe metnin ise almadığı bilim dili bağlamında önemli bir veridir. Tüm çalışmalar bağlamında Türkiye'nin haritadaki yerine yönelik ortalarda bir konum elde ettiğini söylemek mümkündür. Eldeki veriler, bibliyometrik çalışmaların büyük bir hızla artarak devam edeceğin göstermektedir. Aynı artışın bilginin niteliğini ve bilimsel anlayışı geliştireceğine yönelik öngörüde bulunmak için henüz çok erkendir.

Yukarıda bahsedildiği üzere bu çalışmaların sunduğu nesnel veriler, modernite temelli pozitivist anlayışın mirası olan nesnellik takıntılı mevcut bilimsel anlayışla örtüşmektedir ve bu durum çalışmanın kabul edilebilirliğini yükseltmektedir. Çünkü akademik çalışmada nesnel veri demek, bilimsel yayın ve akademik camiada kabul için bir adım önde olmak demektir. Bu bağlamda bibliyometrik analizleri öne çıkaran iki önemli özellik bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bibliyometrik analizlerin her şeyden önce nicel veriler üzerinden oluşturulmasıdır. Diğer bir deyişle, bibliyometrik analizler, çalışılan konunun niteliğinden ziyade niceliğine yönelik veriler aktaran bir yöntemdir. En kısa tanımıyla bibliyometrik çalışmalar nicel veriler üzerinden yapılan nitel çalışmalardır. Akademik çalışmalarda niceliksel verilerin bulunuyor olması çalışmanın nesnellik yönünü kuvvetlendirerek bilimsellik seviyesini artırmaktadır. Dolayısıyla bibliyometrik analiz gibi niceliksel verilerle desteklenen çalışmalar daha nesnel olduğu için daha bilimsel kabul edilmektedir. Genel olarak nitel verilerin içeren sosyal bilim çalışmalarının bibliyometrik analiz gibi nicel verilerle desteklenmesi, bu çalışmaların önem ve değerini artırmaktadır. Dolayısıyla bu iki temel unsur araştırmacıların bu tür çalışmaları yoğun şekilde tercih etmelerine zemin hazırladığı anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, bilişim ve internet teknolojilerinin zaman ve mekân farklarını ortadan kaldırarak bilgiye erişim ve işleme açısından sağladığı kolaylıkların bilginin niteliği açısından olumlu şekilde yansıdığını söylemek zordur. Aksine, nispeten daha az olan nitelikli (işlenmiş) bilginin daha fazla olan niteliksiz (enformasyon/malumat olan) bilgiye karışarak ayrıştırılması işleri daha da zorlaştırmıştır. Dolayısıyla bugünün dünyasında temel sorun nitelikli bilgiye erişim ve bu erişilen bilgiyi kullanabilmektir. Kullanabilme meselesi de nitelikli bilgiye nasıl erişeceğini bilme ve erişilen bilgiyi işleyebilme yeteneğiyle doğru orantılıdır. Bibliyometrik çalışmaların tam da bu noktada araştırmacılara kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Fakat burada da, nicel veriler üzerinden oluşturulan bibliyometrik ve benzeri çalışmaların sunduğu bilginin niteliği söz konusu olmaktadır. Üretilen bilgiyi değerli ve geçerli kılan nicelik mi yoksa nitelik mi olduğu sürüncemede kalmaktadır. Bununla birlikte araştırmacının araştırma sırasındaki keyfi ve/veya zorunlu tercihleri veri setlerinin sonuç ve yorumlamasını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, veri setlerinin belirli bir coğrafya, ekol veya ülke bağlamında oluşturulması ve/veya modernite paradigmasının bilimsel anlayışıyla üretilmiş olması bilginin nesnelliği açısından tartışmaya açıktır. Dolayısıyla hep aynı kaynaktan beslenen veri setleri hep aynı sonuçları vereceği için üretilen bilginin güvenilirliğini ve geçerliliğini etkileyecektir. Yılmaz bu konuyu tartıştığı makalesinde bu tür çalışmaların sorunlu yönlerini dört başlıkta toplamıştır. Bunlar; "bibliyometri ile ilgili terimsel sorunlar, niceliğe verilen öneme ilişkin sorunlar,

yazarlardan kaynaklanan temel sorunlar ve literatürü oluşturan veri tabanlarına ilişkin teknik sorunlar" (Yılmaz 2019, s. 44) şeklindedir. Örneğin akademik çalışmalarda WoS veri tabanı verileri veya Vosviewer ve benzeri programlar son derece önemli kolaylık sunmaktadır. Lakin bu yöntemle elde edilen istatistiki bilgi, grafik, şekil ve harita ağı gibi görsel unsurlar oluşturulurken önemli bir detayı atlamamak gerekir. Bu yöntemle elde edilen harita ağlarının çalışmalara büyük zenginlik kattığı şüphesizdir ve bu yöntemlerin sunduğu görsel unsurların estetik şeklinin yanında okunurluğa ve anlaşılırlığa sunduğu katkı akademik çalışmaların soğuk yüzünü bir nebze azaltmaktadır. Ayrıca bu tür yöntemlerin kullanımı belirli bir beceri gerektirdiği için çalışmalarında kullanan araştırmacıların daha yetkin olduğuna yönelik algı da oluşturmaktadır. Fakat bu çalışmalarda elde edilen görsel unsurları kullanırken araştırmacıların tercihleri ön plandadır. Programların veri setleri üzerinden ağ haritası oluştururken kullanıcıya sağladığı arama kriterleri ve seçim tercihleri kullanılan istatistikleri ve görselleştirmeyi etkilemektedir. Araştırmalarda görülen ve göze hoş gelen simetrik, estetik ve anlamlı görseller oluşturulurken veri setlerinin birçok bölümü araştırmacı tarafından göz ardı (ignore) edilmektedir. Sonuçta ortaya estetize edilmiş bir görsel ve anlam yoğun çalışmalar çıkmaktadır fakat verilerin tümünü kapsayıp kapsamadığı ve dolayısıyla gerçek anlamda geçerli bilginin ortaya çıkarılıp çıkarılmadığı muallakta kalmaktadır. Tüm bunlar bibliyometrik ve benzeri çalışmaların ve/veya bu çalışmalarda kullanılan yöntemlerin önemsiz olduğu anlamın gelmemekle birlikte ihtiyatlı bir pozisyon alınması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, içerik analizi bağlamında yapılan bibliyometrik analizlerin kendisini konu alan bu araştırma, hem metodolojik bir farkındalık oluşturmuş hem de alanın mevcut durumunu sistematik biçimde ortaya koymuştur. Bu bağlamda bibliyometrik analizlerin nicel yönünün güçlü olduğunu, ancak niteliksel yorumların çeşitliliği ve derinliği konusunda daha fazla sorgulamaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Literatürde de sıkça dile getirilen bu eleştiriler doğrultusunda, gelecekteki araştırmalarda bibliyometrik analizlerin metodolojik açıdan daha rafine hale getirilmesi, kavramsal birlikteliğin sağlanması ve farklı veri tabanlarının dâhil edilerek temsil çeşitliliğinin artırılması önemli görünmektedir. Bu bağlamda iki temel soru cevaplanmayı beklemektedir. Bunlardan ilki, bu çalışmalar gerçekten bilgi üretimini teşvik mi etmektedir, yoksa yalnızca mevcut bilgi ve bilimsel anlayışın yeniden düzenlenmesine mi hizmet etmektedir? İkincisi de, bibliyometrik çalışmalar, disiplinler arası veya küresel bilgi akışını kolaylaştırmakta mıdır, yoksa belirli ekollerin veya coğrafyaların bilimsel egemenliğini mi güçlendirmektedir? Gelecekte bu konu ile ilgili yapılacak yeni analizler yukarıdaki soruların cevaplarını bulmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca gelecekteki çalışmalarda sadece WoS gibi belirli veri tabanlarına odaklanmak yerine daha kapsayıcı ve çok kaynaklı veri setlerine yönelmesi; analizlerin kavramsal ve metodolojik çeşitliliğini artırması, görselleştirme tercihlerinde daha saydam bir yol izlemesi bibliyometrik çalışmaların bilimsel katkısını artırmak adına önem taşımaktadır. Böylece bu tür çalışmalar, yalnızca veri yığını sunmakla kalmayıp, yerel ve küresel çaptaki bilimsel bilginin eleştirel ve çok katmanlı biçimde anlaşılmasına da imkân sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

Alanka, D. (2024). "Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir Çerçeve". *Kronotop İletişim Dergisi,* 1(1):62-82.

Altıntop, M. (2024). "Popüler Kültür Ürünü Olarak Ekşi Sözlük'ün Popüler Kültür İle İmtihanı Ya Da Sanallıkta İde Aramak". Ss. 85-174 içinde *Eleştirel Medya Çalışmalarından Sağlık İletişimine Güncel İletişim Araştırmaları*, editör B. Küçüksaraç. Ankara: Bidge Yayınları.

Arslan, E. (2022). "Sosyal Bilim Araştırmalarında VOSviewer ile Bibliyometrik Haritalama ve Örnek bir Uygulama". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 22(Özel Sayı):33-56.

Aydınoğlu, A. U., ,İlhan, A. ve, Özer, Ö.K. (2023). "Bir Sosyal Bilimler Araştırma Yöntemi Olarak Bibliyometri: Akademik Girişimcilik Örneği". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (55):235-58.

Aziz, A. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bak, G. (2024a). "Dergicilik Konulu Akademik Çalışmalar: Bir Bibliyometrik Analiz". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 26(4):1538-72.

Bak, G. (2024b). "Milli Eğitim Dergisinde Yayımlanan İletişim Konulu Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Profili". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 21(2):594-611.

Baş, T. ve Akturan U.. 2008. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Demir, Ö. (2019). *Bilimin Üvey Çocukları: Sosyal Bilimlere Giriş*. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Dirik, D., Eryılmaz, İ. ve Erhan, T. (2023). "Post-Truth Kavramı Üzerine Yapılan Çalışmaların VOSviewer ile Bibliyometrik Analizi". *Sosyal Mucit Academic Review.* 4(2):164-88.

Garfield, E. (1979). *Citation Indexing: Its Theory and Application in Science, Technology, and Humanities*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Geray, Haluk. 2006. *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Glänzel, W. (2003). *Bibliometrics As A Research Field*. KU Leuven: Universiteit Antwerpen Steunpunt O&O Indicatoren.

Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi-Felsefe Yöntem ve Uygulama*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Gökkurt, Ö. (1994). "Bilginin Dört Metrisi Bibliyometri (Bibliometrics), Enformetri (Informetrics), Bilimetri (Scientometrics) ve Librametri (Librametrics)". içinde *Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ'a Armağan*, editör F. Özdemirci ve Y. Katan. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Groos, O. V. ve Pritchard, A. (1969). "Documentation Notes". *Journal of Documentation,* 25(4):344-47.

Gürdal Tamdoğan, O. (2009). "Bilgi Üretiminde Yazın Ürünleri ve Kütüphaneler: Atıfların Tespiti ve Analizi Yoluyla Araştırma". *Türk Kütüphaneciliği,* 23(2):254-77.

İri, R. ve Ünal, E. (2024). "Bibliometric Analysis Bibliometric Analysis of Research (1980-2023)". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 10(2):986-401.

Karaca, M. (2024). "Dergipark Veritabanında Yer Alan Dijital Pazarlama Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 16(1):74-96.

Karagöz, B. ve Şeref, İ. (2019). "Okuma Alanındaki Araştırmaların Bibliyometrik Özellikler Açısından İncelenmesi". *Ana Dili Eğitimi Dergisi,* 7(3):781-99.

Karasözen, B., Gökkurt Bayram Ö. ve Umut Zan B. (2009). "1997-2006 Türkiye Bilim Göstergeleri Analizi". *Türk Kütüphaneciliği,* 23(1):4-21.

Kaygalak Çelebi, S. ve Kırlar Can B. (2020). "Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi". *International Journal of Contemporary Tourism Research,* 3(2):213-23.

Kurutkan, M. (2024). "Bibliyometrik Araştırmalarda Topic Arama Stratejisinin Handikapları ve Potansiyel Tehlikeleri". *Uluslararası İşletme Bilimi ve Uygulamaları Dergisi,* 4(2):93-110.

Li, H. Guan C., Fang, D., Yang, Y., Hsieh, Mengying, Xu Z., Yung Q., Wu, Y ve Hu, R.. (2025). "Research Hotspots And Global Trends In Transcranial Magnetic Stimulation For Stroke Neurorestoration: A 30-Year Bibliometric Analysis". *Neuropsychiatric Disease and Treatment,* 13(1): 601-13.

Macias-Chapulla, C. (2000). "AIDS in Haiti: A Bibliometric Analysis". *Bulletin of the Medical Library Assocation* 88(1):56-61.

Moed, H. F. (2005). *Citation Analysis in Research Evaluation*. Dordrecht: Springer Dordrecht.

Öztürk, M. ve Kurutkan, M. N. (2020). "Kalite Yönetiminin Bibliyometrik Analiz Yöntemi ile İncelenmesi". *Journal of Innovative Healthcare Practices* 1(1):1-13.

Pritchard, A., (1969). "Statistical Bibliography or Bibliyometrics". *Journal of Documentation,* 25(4):348-49.

Saldaña,. (2024). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama*. 4. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Tavşancıl, E. ve (Aslan, A) .E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Tonta, Y., ve Yurdagül Ü. (2008). "Dergi Kullanım Verilerinin Bibliyometrik Analizi ve Koleksiyon Yönetiminde Kullanımı". *Türk Kütüphaneciliği1* 22(3):335-50.

Wallin, A. J. 2005. "Pitfalls and Possibilities". *Basic Clinical Pharmacology Toxicology* 97(5):261-75.

Yıldırım, B. (2015). "İçerik Analizi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları Ve Aşamaları". Ss. 105-54 içinde *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle*, editör Yıldırım Besim. Konya: Literatürk Akademia.

Yılmaz, Murat.(2020). "Bibliyometriye Eleştirel Bir Bakış". *Türk Kütüphaneciliği* 33(1):43-49.

EKLER:

EK 1. Sistemin Orijinal Dil Analizi Çıktısı

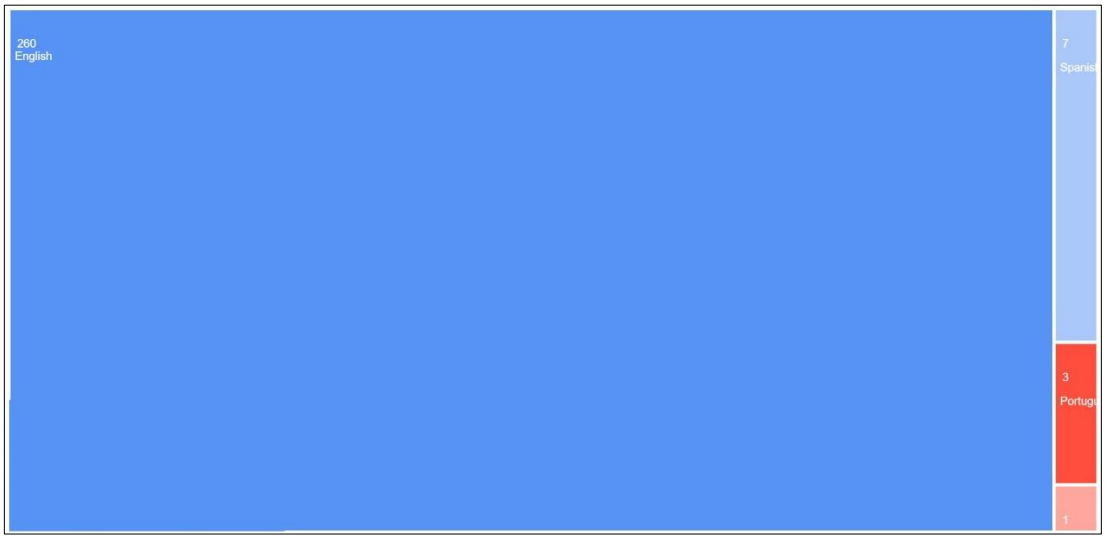
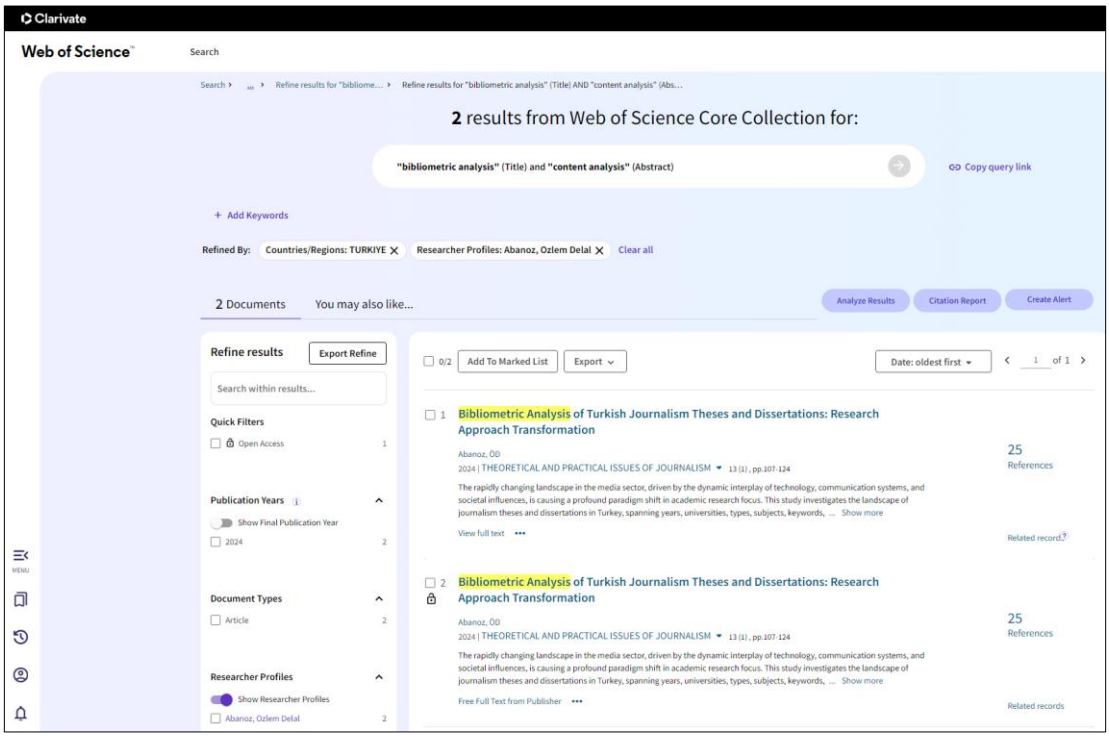
EK 2. Wos Veri Tabanında İki Kez İndekslenen Makale